

ŠIAULIŲ UNIVERSITETAS
SOCIALINĖS GEROVĖS IR NEGALĖS STUDIJŲ FAKULTETAS
SPECIALIOSIOS PEDAGOGIKOS KATEDRA

Specialiosios pedagogikos (specializacija - logopedija) studijų
programa, V kursas

Jolantos Augustinavičienės

**MOKYTOJO PADĖJĖJO VAIDMUO, TENKINANT SPECIALIUOSIUS
UGDYMO SI POREIKIUS**

Bakalauro darbas

*Bakalauro darbo vadovė -
doc. L. Miltenienė*

2013

Bakalauro darbo santrauka

Bakalauro darbe analizuojamas mokytojo padėjėjo vaidmuo, tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius. Tyrime dalyvavo 41 mokytojo padėjėjas ir 60 mokytojų, dirbančių su specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais.

Remiantis moksline literatūra ir teisiniais dokumentais, atskleistas mokytojo padėjėjo vaidmuo pamokinės ir nepamokinės veiklos metu. Anketinės apklausos būdu nustatyta, kokį vaidmenį atlieka mokytojų padėjėjai ir kokios pagalbos mokytojams paprastai reikia iš jų padėjėjų.

Atliktas empirinis tyrimas atskleidė mokytojų padėjėjų vaidmenis: ugdo, konsultuoja, pataria, tarpininkauja, organizuoja įvairias veiklas, informuoja, globoja, užtaria mokinius, padeda susitvarkyti daiktus ar aplinką, padeda susitvarkyti higieną, slaugo bei prižiūri.

Be to, empirinio tyrimo metu, išryškėjo mokytojų lūkesčiai: mokytojo padėjėjas turi padėti atlikti SUP turintiems mokiniams užduotis, mokėti paruošti metodines priemones, gebėti ugdyti socialinius įgūdžius bei patarti, padėti, globoti, padėti apsitarnauti. Beveik visi respondentai teigia, jog pagrindinis mokytojo padėjėjo vaidmuo – pagalbininkas.

Išanalizuota ir atskleista mokytojų ir mokytojų padėjėjų nuomonė dėl mokytojo padėjėjo rengimo ir galimo jo vaidmens. Tiek mokytojų padėjėjai, tiek mokytojai teigia, kad norint kokybiškai tenkinti SUP mokinių ugdymosi poreikius, mokytojų padėjėjams būtinos papildomos specialiosios pedagogikos ir psichologijos žinios.

Mokytojų padėjėjai pasigenda komandinio darbo, jiems trūksta žinių, jaučiasi nuvertinti ir turintys per daug pareigų. Komandinio darbo ir SUP turinčių mokinių ugdymo pagrindas yra bendradarbiavimas, kuris tarp visų specialistų, teikiančių specialią pagalbą, ateityje turėtų būti glaudesnis.

Turinys

Bakalauro darbo santrauka	2
Įvadas	4
1 skyrius. SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ UGDYMAS ŠIUOLAIKINĖJE ŠVIETIMO SISTEMOJE	6
1.1. Lygių galimybių ir ugdymo prieinamumo užtikrinimas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.....	6
1.2. Švietimo pagalba mokykloje specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams.....	7
1.3. Mokytojo padėjėjas – vienas svarbiausių specialiosios pagalbos teikėjų.....	9
1.3.1. Mokytojo padėjėjo funkcijos ir vaidmuo tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius....	9
1.3.2. Mokytojo padėjėjo kompetencijos, jų įtaka specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo kokybei.....	13
2 skyrius. MOKYTOJO PADĖJĖJO VAIDMUO, TENKINANT SPECIALIUOSIUS UGDYMO SI POREIKIUS: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI	17
2.1. Tyrimo metodika.....	17
2.2. Tyrimo dalyviai	18
2.3. Mokytojo padėjėjo vaidmens identifikavimas: anketinės apklausos rezultatai.....	20
2.3.1. Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiskirstymas ugdymo įstaigų klasėse.....	20
2.3.2. Mokytojų padėjėjų vaidmenys, veiklos, ir sunkumai.....	22
2.3.3. Mokytojų ir mokytojų padėjėjų nuomonė apie mokytojų padėjėją, jo žinias ir rengimą.....	29
Išvados	33
Literatūra	34
Santrauka užsienio kalba	38
Priedai	39

Ivadas

Problema ir jos aktualumas. Šiuolaikinėje ugdymo sistemoje įvairių gebėjimų ir poreikių mokiniams įvairiais būdais siekiama užtikrinti švietimo prieinamumą, tęstinumą ir socialinį teisingumą. Mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, (toliau SUP), turi galimybę rinktis ugdymąsi specializuotose įstaigose ar bendrojo lavinimo mokyklose. Specialioji pedagoginė pagalba teikiama visose švietimo mokyklose, kai kuriais atvejais – mokyklose ar klasėse, skirtose mokiniams, turintiems SUP, ugdyti. Pagal poreikį ugdymo pagalba teikiama ir mokinio namuose ir švietimo pagalbos tarnybose. Mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymas organizuojamas švietimo ir mokslo ministro nustatyta tvarka¹.

Meijer (2005) teigia, jog darbas su skirtingais mokiniais tampa vienu iš didžiausių iššūkių mokyklose ir jų klasėse Pasak Gudonio (1996), Ališausko (2004), Miltenienės (2004) pradėjus SUP turinčius vaikus integruoti į bendrojo lavinimo mokyklas, daugiau dėmesio buvo skiriama nuostatoms į specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių vaikų ugdymą bei ugdymo kokybės gerinimą. Anot Čiužo (2007) šiuolaikinio mokytojo vaidmuo siejamas su didele atsakomybe, naujais reikalavimais (ypač didaktinei) kompetencijai ir profesionalumui, mokytojai turi mokytis iš pokyčių ir pačių mokinių, todėl nuo 2005 m. metų buvo įvestas mokytojo padėjėjo etatas², kuris sudarė palankias sąlygas ir galimybę kiekvienam mokiniui siekti pilnaverčio ugdymo, o mokykla kaip pagrindinė vaiko ugdymo ir socializacijos institucija, tampa garantu kiekvienam vaikui įgyti jo prigimtį atitinkantį išsilavinimą.

2009 m. rugsėjo 3 d. Lietuvos Respublikos Švietimo ir Mokslo Ministro įsakymu³ priimta specialiojo ugdymo plėtros programa, kuri rekomendavo didinti švietimo prieinamumą ir lygias galimybes specialiųjų poreikių mokiniams. Jau nuo 2005 m. patvirtintas įsakymas⁴ leidžiantis mokyklose įsteigti mokytojo padėjėjo etatą, o realiai sudaryta galimybė dirbti skiriant finansavimą – 2006 m.⁵

¹ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2011, Nr.: 92 -4395

² Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašo“ Valstybės žinios, 2005-01-13, Nr. 5-129

³ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl specialiojo ugdymo plėtros programos patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2009-09-14, Nr. 110-4699

⁴ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašo“ Valstybės žinios, 2005-01-13, Nr. 5-129

⁵ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl finansinės paramos mokytojo padėjėjo ir/ar specialiojo pedagogo etatų steigimui 2006 metų rugsėjo-gruodžio mėnesiais savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklose aprašo patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2006.08.08, Nr.: 87, Publ. Nr.: 3422

Mokytojo padėjėjo vaidmenį bendrojo lavinimo mokykloje nagrinėjo Galkienė (2001; 2005), Abromaitienė ir Kaušpėdienė (2009). Mokytojo padėjėjo profesijos ypatumus ir veiklos organizavimą tyrinėjo Vilkelienė (2004).

Ališauskienė, Ališauskas, Miltenienė, Gerulaitis, Melienė, Šapelytė (2007) atliko tyrimą, kuriuo buvo siekiama atskleisti, kiek SUP mokiniai susiduria su konkrečiu mokytojų padėjėjų darbu. Tačiau trūksta naujausių duomenų, kokias funkcijas mokytojo padėjėjai atlieka realiai, kaip vertina savo žinojimą, išmanymą apie teikiamos pagalbos funkcijas ir veiklas mokykloje.

Beveik nenagrinėjama, kokių gebėjimų reikia mokytojo padėjėjui, padedant ugdytis SUP turintiems vaikams. Aktuali ir rengimo problematika, nes Lietuvoje nėra ruošiami mokytojų padėjėjai, nėra jiems skirtų kursų, kurie padėtų pasirengti darbui su vaikais, turinčiais negalią.

Todėl ši tema reikalauja išsamesnio tyrimo: būtina įvertinti, koks yra mokytojo padėjėjo vaidmuo, tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius.

Tyrimo objektas - mokytojo padėjėjo vaidmuo, tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius.

Tyrimo tikslas – išanalizuoti mokytojo padėjėjo vaidmenį tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius.

Uždaviniai:

1. Remiantis moksline literatūra ir teisiniais dokumentais, atskleisti mokytojo padėjėjo vaidmenį pamokinės ir nepamokinės veiklos metu.
2. Nustatyti, kokį vaidmenį atlieka mokytojų padėjėjai klasėje ir kokią pagalbą teikia bei įvertinti pageidaujama vaidmenį.
3. Išanalizuoti ir atskleisti mokytojų ir mokytojų padėjėjų nuomonę dėl mokytojo padėjėjo rengimo ir galimo jo vaidmens.

Tyrimo metodai:

1. Mokslinės literatūros ir teisinių dokumentų analizė.
2. Empiriniai tyrimo metodai: anketinė apklausa.

Tyrimo dalyviai. 60 mokytojų ir 41 mokytojo padėjėjas.

Bakalauro darbo struktūra:

Bakalauro darbą sudaro įvadas, teorinė dalis (1 skyrius), tyrimas (analizė), išvados, literatūros sąrašas, santrauka anglų kalba ir priedai. Bendra darbo apimtis – 44 puslapiai.

1 skyrius. SPECIALIŲJŲ UGDYMO SI POREIKIŲ TURINČIŲ MOKINIŲ UGDYMAS ŠIUOLAIKINĖJE ŠVIETIMO SISTEMOJE

1.1 . Lygių galimybių ir ugdymo prieinamumo užtikrinimas specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams

Watkins (2009) teigia, kad visos Europos valstybės ratifikavo UNESCO Salamankos deklaraciją ir Veiksmų planą, specialiajam ugdymui tobulinti (1994). Ši deklaracija išlieka vienu svarbiausių elementų švietimo politikos koncepcijose, nes deklaracijos principai yra susiję su lygių galimybių užtikrinimu: švietimo prieinamumu, pagarba poreikių įvairovei bei individualioms skirtybėms ir švietimo kokybės užtikrinimu.

Kyriazopoulou ir Weber (2009), diskutuodamos apie lygių galimybių užtikrinimą švietime, apžvelgė švietimo prieinamumą, padedantį užtikrinti specialistų pagalbą SUP turinčiam mokiniui. Joje teigiama, kad inkliuzinis ugdymas yra geriausia galimybė, tačiau jos įgyvendinimui trūksta reikiamų išteklių. *Inkliuzija* – reiškia, kad SUP turintiems mokiniams turi būti sudarytos sąlygos ugdytis pagal programas, geriausiai atitinkančias kiekvieno jų ugdymosi poreikius. Anot Rudienės, Saylik, Skripkienės (2010), svarbiausia yra įgyvendinti specialiųjų poreikių asmenų (toliau SPA) lygių teisių ir galimybių politiką, individualizuojant SPA ugdymą bei tenkinant jų specialiuosius ugdymo(si) poreikius, teikiant išsilavinimą pagal mokinių galimybes. Bacys ir kt. (2010) teigia, jog Lietuva, orientuodamasi į Europos Sąjungos švietimo politikos tikslus, siekia patobulinti SUP turinčių vaikų ugdymo kokybę. Laikantis lygių galimybių, švietimo prieinamumo ir švietimo kokybės užtikrinimo principų, bendrojo lavinimo mokyklose besimokantiems vaikams, turintiems SUP, turi būti pritaikomas ir ugdymo turinys, ir ugdymo aplinka, ir mokymo(si) metodai bei priemonės. Mokytojai privalo ugdyti ir išskirtinių poreikių mokinius, kad ir kokia būtų jų sutrikimų grupė.

Švietimo prieinamumas užtikrinamas pritaikant mokyklos aplinką, aprūpinant ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis mokykloje ir specialiosiomis mokymo priemonėmis, kitais įstatymų nustatytais būdais. Mokiniui sudaromos sąlygos ugdytis arčiau jo gyvenamosios vietos esančioje bendrojo ugdymo mokykloje. Mokyklą vaikui rekomenduoja pedagoginė-psichologinė tarnyba⁶. Viena iš priemonių, užtikrinančių ugdymosi veiksmingumą ir prieinamumą - specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba. Ji skiriama, kai nustatomi specialieji ugdymosi poreikiai.

⁶ Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Valstybės žinios, 2011-03-31, Nr. 38-1804

Specialiųjų ugdymosi poreikių turintys asmenys yra priskiriami atitinkamai specialiųjų ugdymosi poreikių grupei:

- Nedideli specialieji ugdymosi poreikiai;
- Vidutiniai specialieji ugdymosi poreikiai;
- Dideli specialieji ugdymosi poreikiai;
- Labai dideli specialieji ugdymosi poreikiai.

Atsižvelgiant į specialiųjų ugdymosi poreikių lygį ir grupes⁷ yra nustatoma, kokių specialistų ir kokio intensyvumo pagalba bus teikiama šiems mokiniams.

1.2. Švietimo pagalba mokykloje specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams

Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro 2011 m. liepos 8 d. įsakymas⁸ apibudina švietimo pagalbos teikėjus ir jų paskirtį. Pagalbą vaikams mokyklose teikia psichologai, socialiniai pedagogai, sveikatos priežiūros specialistai, mokytojai, logopedai bei specialieji pedagogai (tiflopedagogai, surdopedagogai).

Mokyklos psichologas stiprina mokinių psichikos sveikatą. Socialinės pedagoginės pagalbos paskirtis – padėti tėvams (globėjams, rūpintojams) įgyvendinti vaiko teisę į mokslą, užtikrinti jo saugumą mokykloje. Sveikatos priežiūros specialistas, bendradarbiaudamas su mokyklos bendruomene bei kitais specialistais, konsultuoja mokytojus sveikatinimo klausimais, teikia informaciją mokiniams bei jų tėvams (globėjams/ rūpintojams) sveikatos išsaugojimo ir stiprinimo klausimais, teikia pagalbą ugdant sveikos gyvensenos bei asmens higienos įgūdžius, dalyvauja organizuojant mokinių maitinimo priežiūrą. Be to, dalyvauja mokyklos darbo grupėse, sprendžiančiose mokinių psichologines, adaptacijos ir socialines problemas. Atsižvelgdami į kiekvieno vaiko individualias galimybes, specialieji pedagogai, kartu su tėvais (globėjais, rūpintojais) sudaro ugdymo programą, pagal kurią lavinami vaikų gebėjimai. Mokiniams teikiamos ir žodinės kalbos vertimo į gestų kalbą, teksto skaitymo ir konspektavimo bei kitos paslaugos, didinančios ugdymosi prieinamumą. Pasak Jevsikovas, Rudienės, Saylik, Skripkienės (2010)

⁷ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2011-07-21, Nr. 93-4428

⁸ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Švietimo ir Mokslo Ministro 2011 m. liepos 8d. įsakymo Nr. V-1228 „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios, 2013-05-11, Nr. 49-2453

logopedas įvertina kalbos raidą, lavina bei koreguoja mokinių kalbos bei komunikacijos įgūdžius, padeda ugdyti kalbą, tobulinti kalbėjimo įgūdžius, skatina kalbos sklandumą. Bendradarbiaudamas su kitais mokytojais, padeda pritaikyti mokomąją medžiagą ir mokymo priemones.

Klingner, Vaughn (2002) teigia, kad specialiojo pedagogo darbas sudėtingas, turintis daug aspektų. Specialusis pedagogas turi išmanyti bendrąsias mokymo programas, numatyti SUP turinčių mokinių sunkumus. Specialieji pedagogai privalo teikti kokybišką, individualią pagalbą. Specialiosios pedagoginės pagalbos veiksmingumą, įgyvendinant pagrindines įtraukimo bei įgalinimo idėjas, lemia specialiųjų pedagogų ir kitų pedagogų tarpusavio sąveika.

Specialiosios pedagoginės pagalbos paskirtis⁹ – didinti asmens, turinčio SUP, ugdymosi veiksmingumą. Pagalba turi būti derinama su psichologine, socialine pedagogine ir specialiąja pagalba. Siekiant pilnavertiško ugdymo, specialusis pedagogas bendradarbiauja ne tik su vaikais, bet ir su jų šeimomis, kitais mokytojais, bei specialistais. Specialusis pedagogas¹⁰ atlieka pedagoginį mokinių vertinimą, nustato mokinių žinių, mokėjimų, įgūdžių, gebėjimų lygį ir jų atitikimą ugdymo programoms, padeda SUP turintiems mokiniams (specialiojo pedagogo kabinete ar klasėje) įsisavinti ugdymo turinį ir, atsižvelgdamas į kiekvieno mokinio gebėjimus, ugdymosi galimybes bei mokymosi ypatumus, lavina jų sutrikusias funkcijas. Be to, pataria mokytojams, kaip pritaikyti SUP turintiems mokiniams mokomąją medžiagą ir mokymo priemones, kaip rengti ugdymo programas, konsultuoja mokinių tėvus (globėjus, rūpintojus) ugdymo klausimais, teikia metodinę pagalbą mokytojams, SUP turinčių mokinių tėvams ir kitiems asmenims, tiesiogiai dalyvaujantiems ugdymo procese.

Mokinių ugdymą įgyvendina visos privalomąjį ir visuotinį švietimą teikiančios mokyklos, kiti švietimo teikėjai, atskirais atvejais – mokyklos (klasės), skirtos mokiniams, turintiems SUP, ugdyti¹¹. Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis¹², specialiąją pedagoginę ir specialiąją, psichologinę bei socialinę pedagoginę pagalbą teikiančių specialistų ir mokinių skaičiaus santykis bendrojo lavinimo mokyklose kasmet gerėja: 2005 metais buvo 258 mokiniai

⁹ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Švietimo ir Mokslo Ministro 2011 m. liepos 8d. įsakymo Nr. V-1228 „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios, 2013-05-11, Nr. 49-2453

¹⁰ Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Valstybės žinios, 2011-03-31, Nr. 38-1804

¹¹ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2011-10-11, Nr. 122-5771

¹² Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Specialiojo ugdymo plėtros programos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2009 – 09 - 03, Nr.: 110 -4699

vienam specialistui, 2006 metais – 250,5 mokinio, 2007 metais – 222,9 mokinio. Vis didesnis skaičius mokyklų teikia SUP turintiems mokiniams specialiąją pagalbą. Specialioji pedagoginė ir specialioji pagalba garantuoja specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos teikimą, kuri didina asmens, turinčio SUP, ugdymosi veiksmingumą.

Rudienė, Saylik, Skripkienė (2010) teigia, jog pedagogai kartu su mokytojų padėjėjais aptardami mokinio ugdymo programos tikslus, bendradarbiavimo formas, pagalbos vaikui teikimo dažnumą, kokybę, rezultatus ir kilusias problemas, priima sprendimus dėl pagalbos teikimo pamokoje principų. Mokytojo padėjėjas, bendradarbiaudamas su mokytojais, specialistais, padeda mokiniui (-iams) produktyviau panaudoti savo gebėjimus ir galias ugdymo procese ar nepamokinėje veikloje.

Apibendrinant galima teigti, kad švietimo pagalbos mokiniams, turintiems įvairių specialiųjų ugdymosi poreikių tikslas – didinti švietimo veiksmingumą. Ugdomoji veikla - tai kiekvieno asmens vidinių resursų ir psichofiziologinių galių šaltinis, kuriuo siekiama suteikti specialiųjų poreikių turinčiam asmeniui visaverčio savarankiško gyvenimo pagrindus ir padėti jam nuolat tobulinti savo gebėjimus. Mokyti yra prigimtinė kiekvieno žmogaus teisė, grindžiama žmogaus neprilygstama verte. Švietimas saugo ir padeda saugiai integruotis SUP mokiniams į visuomenės gyvenimą .

1.3. Mokytojo padėjėjas – vienas svarbiausių specialiosios pagalbos teikėjų

1.3.2. Mokytojo padėjėjo funkcijos ir vaidmuo tenkinant specialiuosius ugdymosi poreikius

Jau nuo 2002 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės nutarimu buvo patvirtintas projektas¹³, kuris numatė mokytojo padėjėjo, skaitovo, palydovo, gestų kalbos vertėjo paslaugų teikimą SUP turintiems asmenims. Tačiau 2011 m. liepos 8 d. įsakymu¹⁴ pagalbos mokiniams teikėjai belieka tik du - mokytojo padėjėjas ir gestų kalbos vertėjas. Šių paslaugų paskirtis – sudaryti palankiausias, individualias galimybes atitinkančias, ugdymo ir ugdymosi sąlygas švietimo ir mokslo įstaigose asmenims, turintiems SUP. Mokytojo padėjėjo paslaugos teikiamos mokiniui ar (ir) mokinių grupei, turinčiai vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi

¹³ 2002 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas projektas „Mokytojo padėjėjo, skaitovo, palydovo, gestų kalbos vertėjo paslaugų teikimo specialiųjų poreikių asmenims švietimo ir mokslo įstaigose Tvarka“.

¹⁴ Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios 2011 – 07 – 08, Nr. 38-1804

poreikių ir dėl įgytų ir įgimtų sutrikimų negalinčiai savarankiškai dalyvauti ugdymo procese. Mokytojo padėjėjas padeda mokiniui ar (ir) mokinių grupei atlikti su ugdymusi, savitarna, savitvarka ir maitinimusi susijusias veiklas, padeda orientuotis aplinkoje, judėti, tinkamai naudotis ugdymui skirtomis techninės pagalbos priemonėmis, teikia teksto skaitymo ir konspektavimo bei kitas paslaugas. Gestų kalbos vertėjo paslaugos teikiamos mokiniui ar (ir) mokinių grupei, turinčiai vidutinių, didelių ar labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių ir dėl klausos ar kompleksinių sutrikimų (kai į kompleksą sudėti įeina klausos sutrikimas) negalintiems vartoti žodinės kalbos. Gestų kalbos vertėjas verčia žodinę kalbą į gestų kalbą ir atvirkščiai.

Anot Monkevičienės ir kt. (2009), ypatingųjų mokinių savijauta priklauso ir nuo ugdymo aplinkos, ir nuo emocinio klimato. Labai svarbus aspektas - pritaikyta aplinka. Palanki aplinka turi didžiulę įtaką ne tik mūsų santykiams su kitais žmonėmis, tačiau taip pat mūsų savarankiškumui, kūrybiškumui, darbingumui, motyvacijai, savęs suvokimui ir pasitikėjimui savimi.

Mokinių, turinčių SUP, pasirenkančių bendrojo ugdymo mokyklas, daugėja kiekvienais metais. Bendrojo lavinimo mokyklose ugdomi mokiniai net ir su sunkia negalia. Klasėje, kurioje mokytojas ugdo vaikus su vidutine ar sunkia negalia, reikalinga pagalba. Galkienės (2003) teigimu, neįgalumą turinčių moksleivių ugdymas bendrojo lavinimo mokykloje praranda prasmę, jei nėra sudaromos sąlygos kiekvienam moksleiviui dalyvauti ugdyme pagal savo jėgas. Būtent čia nepakeičiamu asmeniu tampa mokytojo padėjėjas. Jo tikslas - padėti mokytojui švietimo ir globos institucijose optimizuoti SUP turinčių mokinių ugdymo ir ugdymosi sąlygas¹⁵. Mokytojo padėjėjas apibrėžiamas kaip asmuo, vykdamas pedagogo nurodytas ugdymo ir slaugos funkcijas. Ši pareigybė valstybės lygmenyje buvo įteisinta tik 2004 metais, Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministrai patvirtinus Mokytojo padėjėjo pavyzdinį pareigybės aprašymą^{16, 17, 18}. Jame numatyta, kad mokytoju padėjėju gali dirbti asmuo, turintis ne mažesnę kaip vidurinę išsilavinimą. Mokytojo padėjėjas padeda ribotų galimybių vaikams, turintiems didelių arba labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių, savarankiškai dalyvauti ugdyme ir popamokinėje

¹⁵ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl profesinio rengimo standartų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2008-07-05, Nr.: 76-3033; Nr.: 76-3033

¹⁶ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo“. Valstybės žinios, 2005-01-13, Nr. 5-129

¹⁷ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymo NR. ISAK-2092 „Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo“ pakeitimo. Valstybės žinios, 2005-02-22, Nr. 25-825

¹⁸ Lietuvos Respublikos švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymo NR. ISAK-2092 „Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo“ pakeitimo. Valstybės žinios, 2006-12-05, Nr. 132-5015

veikloje. 2008 m. patvirtinto Mokytojo padėjėjo rengimo standarte, apibrėžiant mokytojo padėjėjo tikslą, išskiriama jo pagalba mokytojui, o pagalba mokiniams, turintiems labai didelių SUP, neakcentuojama.

Mokytojo padėjėjui privalu teikti įvairias paslaugas:

- padėti orientuotis ir judėti mokykloje (ar aplinkoje, susijusioje su ugdymu) ir už jos ribų;
- pamokų, pertraukų, popamokinės veiklos, papildomo ugdymo, renginių ir išvykų metu padėti apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena;
- įsitraukti į ugdomąją veiklą ir pagal galimybes joje dalyvauti;
- paaiškinti mokytojo skirtas užduotis ir talkinti jas atliekant;
- padėti perskaityti ar perskaityti mokymui skirtus tekstus;
- padėti užsirašyti ar užrašyti mokymo medžiagą;
- padėti tinkamai naudotis ugdymui skirta kompensacine technika ir mokymo priemonėmis;
- atlikti kitą su ugdymu(si), savitvarka, maitinimu(si) susijusią veiklą;
- atvykus transporto priemonei, padėti vaikams, turintiems ribotas mobilumo galimybes išlipti ir įlipti;
- padėti judėti po mokyklą, parodyti, kaip pasiekti klasę, grupę, kitas patalpas.
- padėti mokytojui parengti ir/ar pritaikyti mokiniui reikalingą mokomąją medžiagą.

Abromaitienė, Kaušpėdienė (2009) specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymo procese skiria mokytojo padėjėjo pagalbą mokiniui ir pagalbą mokytojui.

Mokytojo padėjėjo pagalba mokiniui:

- pagalba atliekant užduotis įvairiuose mokomuosiuose dalykuose;
- individualus darbas su mokiniu (pagalba tvarkantis, orientuojantis, mokinio stebėjimas mokymo procese),
- bendradarbiavimas;
- darbas su mokomąją medžiaga (mokomosios medžiagos paieška bei atranka).

Mokytojo padėjėjo pagalba mokytojui:

- padeda išsamiau perteikti ugdymo turinį;
- padeda mokytojui gaminti metodines priemones;
- prižiūri vaikus, turinčius SUP;
- padeda atlikti užduotis vaikams, turintiems SUP;
- suteikia galimybę mokytojui dirbti su gabesniais mokiniais;
- sėkmingesnės ugdymo programos realizavimo galimybės.

Galkienė (2005) visas mokytojo padėjėjo teikiamas paslaugas skirsto į dvi grupes:

1. *Socialines paslaugas* (susijusias su mokinio buitinėmis reikmėmis ir teikiamas asmeniškai vaikui).

2. *Mokymo paslaugas* (susijusias su mokymo veikla, teikiamas mokiniui per pamokas arba po pamokų):

- teksto užrašymo (kai mokinys negali rašyti pats) paslauga;
- skaitovo (tik perskaito garsiai tekstą pamokoje ar po pamokų) paslauga;
- mokymo medžiagos transformavimo (mokytojo aiškinimo konkretinimo) paslauga;
- pagalba atliekant savarankiškas užduotis (per pamoką įvertinant naują medžiagą ar atliekant savarankiškas užduotis);
- mokymo medžiagos paruošimo (įpareigojus dalyko mokytojui) paslauga;

Autorė pažymi, kad mokytojo padėjėjas nėra atsakingas už mokinio mokymosi rezultatus, jis nesudaro mokiniui ugdymosi programos, tačiau teikia labai svarių patarimų ir pastabų, dalyvauja įgyvendinant programą kaip techninis mokytojo ir mokinio pagalbininkas.

Ališauskienė, Ališauskas, Melienė, Šapelytė, Miltenienė, Gerulaitis (2007) mokytojo padėjėjus apibūdina kaip pagalbininkus, kurie padeda vidutinių, didelių arba labai didelių specialiųjų ugdymosi poreikių turintiems mokiniams dalyvauti ugdyme ir popamokinėje veikloje. Jų atliktame tyrime buvo išskirtos sritys, kuriose mokytojo padėjėjas yra aktyvus. Tyrimo dalyvių teigimu mokytojo padėjėjai padeda negalia turinčiam mokiniui orientotis ir judėti mokykloje, pamokose, pertraukų metu, popamokinėje veikloje, papildomo ugdymo, renginių metu; padeda apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena; įsitraukti į ugdomąją veiklą ir pagal galimybes joje dalyvauti.

Vilkėlienės (2004) tyrimo duomenimis išryškėja trys mokytojo padėjėjo veiklos ar kompetencijų kryptys:

- dalykinė pagalba (ugdymas);
- medicininė (pagalba paūmėjus negalei, higienos paslaugos);
- psichosocialinė (žinios apie poreikius, būsenas, savijautą).

Šios kryptys išryškina mokytojo padėjėjo kvalifikacijos trūkumus, todėl reikėtų naujų dokumentų, reglamentuojančių mokytojo padėjėjo veiklą, analizės ir kompetencijų.

Nors Lietuvos įstatymų kai kurios nuostatos deklaruoja specialiojo ugdymo reformos politiką, pripažįstant integraciją, tačiau šių nuostatų realizavimas yra neįmanomas jeigu nėra tinkamos specialiojo ugdymo valdymo, organizacijos ir praktikos strategijos. Tačiau teisinė bazė, numatanti tvarką, pagal kurią būtų skiriami mokytojų padėjėjai, kelia daug klausimų. Lietuvoje nėra rengiami šios srities specialistai, mokytojo padėjėjas nėra baigęs specialiųjų pedagogikos mokslų (nėra net kursų ar seminarų). Iš tiesų mokykloje mokytojo padėjėjo reikėtų kiekvienoje

klasėje. Kai kurios mokyklos turi mokytojo padėjėjus, bet jis dalijamas kelioms klasėms, o geriausiu atveju klasėje yra po vieną, neatsižvelgiant kiek yra mokinių, kuriems reikalinga individuali pagalba. Specialiosiose mokyklose padėtis taipogi ne iš lengvųjų: lavinamosiose klasėse yra po 8 – 11 vidutinio, žybaus ir labai žybaus protinio atsilikimo vaikai (be to jie visi turi kompleksines negales), o mokytojų padėjėjų trūksta.

Rose (2003) iškelia mokytojo padėjėjo pagalbą kaip vieną pagrindinių, siekiant įgalinti ugdymosi procese SUP turintį vaiką. Anot Takalos (2007), mokytojui reikia specialiai parengto padėjėjo, nes mokytojo padėjėjui neretai yra sudėtinga suprasti, kaip ir kokią pagalbą teikti pamokos metu SUP turinčiam mokiniui. Dudzinskienė, Kalesnikienė ir kt. (2010) teigia, kad mokytojo padėjėjo darbas duos gerus rezultatus tada, kai pedagogai su padėjėjais aptars ugdymo programos tikslus ir priims sprendimus dėl pagalbos teikimo mokiniams. Takala (2007) konstatuoja, kad mokytojai menkai bendradarbiauja su mokytojų padėjėju, todėl jam sunku suprasti kokios pagalbos iš jo tikimasi. Ne visi mokytojai geba į padėjėją žvelgti kaip į kolegą, todėl nemato prasmės tartis. Kai kuriems pedagogams priimtinau tiesiog pasakyti ką padėjėjas turi atlikti.

Terminas „mokytojo padėjėjas“ neatitinka jo veiklos pobūdžio, nes suteikiama pagalba ir mokiniams ir jų tėvams, ir mokytojams. Jei mokytojo padėjėjas SUP turintiems mokiniams teiktų tik su ugdymu susijusią pagalbą ir tik pamokų metu, tuomet šis terminas atitiktų realybėje atliekamas mokytojo padėjėjo funkcijas.

1.3.2. Mokytojo padėjėjo kompetencijos, jų įtaka specialiųjų ugdymosi poreikių tenkinimo kokybei

Mokytojo padėjėjui, atsižvelgiant į jam priskirtas veiklos kryptis, keliamos labai įvairialypės užduotys, todėl jam yra nustatomi ir specifiniai reikalavimai, tiek gebėjimų, tiek kompetencijų atžvilgiu. Mokytojo padėjėjo rengimo standarte (2008) pažymėta, kad sėkmingam darbui reikalingi šie gebėjimai: atsakingumas, organizuotumas, kūrybiškumas, savarankiškumas priimant sprendimus, komandinis darbas, taktiškumas, tolerantiškumas, matematinis ir kompiuterinis raštingumas. Išskirtos šios mokytojo padėjėjo gebėjimų grupės:

- gebėjimas bendrauti su mokiniais, turėti žinių apie jų sutrikimų specifiką. Kiekvieno asmens negalė yra savita, o jų reakcija į dirgiklius nevienoda. Siekiant efektyvesnio ugdymo proceso, mokytojo padėjėjui būtina gerai pažinti mokinio galimybes, sveikatos būklę, psichofizines vaiko savybes.

- gebėjimas dirbti su mokiniais padedant jiems įsisavinti mokomąją medžiagą, atlikti mokytojo skirtas užduotis, apsitarnauti, susitvarkyti, orientuotis aplinkoje, judėti, maitintis, naudotis ugdymui skirta kompensacine technika ir mokymo bei kompensacinėmis priemonėmis.
- gebėjimas bendradarbiauti su mokytoju, specialiuoju pedagogu, logopedu, kitais specialistais ir mokinių tėvais (globėjais). Tai turi nemažą įtaką tiek specialiųjų poreikių turinčių vaikų ugdymui, tiek ir visos klasės darbui.

Calander (2000), pabrėžė, kad mokytojo padėjėjas turi būti emociškai stabilus asmuo, turintis kantrybės, humoro jausmą, būti komunikabilus. Abromaitienė, Kaušpėdienė (2009) išskyrė tris specifinių žinių, reikalingų mokytojo padėjėjui, grupes:

- Žinios apie vaikus su negalia (būti susipažinus su vaikų negaliomis, žinoti SUP vaikų sutrikimus).
- Specialiosios pedagogikos ir psichologijos žinios; mokėjimas bendrauti su vaiku.
- Praktika ir pedagoginės žinios.

Anot Galkienės (2003), kuo labiau pedagoginio poveikio kryptis orientuojama vien tik į vaiką, atskiriant iš bendros veiklos, juo labiau mažėja ugdymo efektingumas. Kai pamokoje dalyvauja mokytojo padėjėjas, 72 % pedagogų pasiekia gerų rezultatų. Mokytojo padėjėjo veikla yra neatsiejama nuo ugdymo proceso, nes dalyvauja visuose ugdymo procesuose, padeda moksleiviui pamokoje ir yra organiška ugdymo proceso dalis. Todėl privalo būti susipažinęs su vaiko auklėjimo principais, įsigilinti į auklėjimo teoriją ir susieti ją su savo pamokinės veiklos praktika. Bitino (2004) teigimu, mokytojo padėjėjo darbe visada vyrauja auklėjamoji situacija, nes veikloje sąveikauja du asmenys, kur vienas asmuo sistemingai veikia, siekdamas tobulinti kito asmens dorinį pasaulį. Pati auklėjamoji situacija yra tam tikros apibrėžtos auklėjamosios veiklos veiksmas, kuriems be mokytojo padėjėjo ir SPA, įtakos turi pati socialinė aplinka. Vadinas, mokytojo padėjėjo darbe labai svarbią vietą užima tolerancija ir darbo etika.

Formuojant veiklos strategiją, mokytojo padėjėjas turėtų pagalvoti ir apie SPA pozityvių ar negatyvių reakcijų į auklėjamuosius veiksmus. Stulpinas (2004) teigia, kad reikėtų jas numatyti, vertinti kaip vaiko pažintines reakcijas ir planuojant kitą veiklą, negatyvias reakcijas keisti pozityviomis. Svarbu, kaip pažymėjo Galkienė (2002), atsiminti, kad šioje pedagoginėje sąveikoje nėra vienpusio poveikio, abu jos dalyviai reaguoja ir keičiasi.

Kadangi mokytojo padėjėjo sąveika su SUP turinčiais vaikais yra pastovi, labai svarbu išsiaiškinti du svarbius faktorius, kurie gali turėti neigiamą įtaką auklėjimo procesui:

- per didelį auklėjimo organizatoriaus (mokytojo padėjėjo) spaudimą;
- auklėjamosios veiklos galimybių slopinimą.

Tai yra, formuojamas ugdytinio išmoktas bejėgiškumas, kurį Hallahan, Kauffman (2003) apibrėžia kaip tokią asmens būklę, kai šis yra įsitikinęs, jog, nepriklausomai nuo jo pastangų, jį vis tiek lydės nesėkmė. Veikiant nors vienam iš šių faktorių mokytojo padėjėjas neturėtų tikėtis gerų rezultatų ugdymo procese.

Pasak East ir Evans (2008) mokytojo padėjėjas gali būti neįkainojamas mokytojo turtas, jei mokytojas aptartų pamokos tikslus, mokomosios medžiagos diferencijavimo būdus, kad vidutinių mokymosi sunkumų turintys mokiniai patirtų sėkmę. Bendradarbiaujant tinkamai pasirengiama pamokai ir vienodai suvokiami mokymo tikslai. Anot Galkienės (2001), mokytojo padėjėjo paskirtis yra ne tik žinios, bet ir vaiko asmenybė su brandinančiomis bendražmogiškėmis formomis individualiam jo gyvenimui. Kardelienė, Kardelis ir Apulskytė (2003) akcentuoja, kad tarpasmeninių santykių kokybė veikia individo socialinę adaptaciją ir gebėjimus pasiekti gyvenimo tikslus.

Pagalbos klasifikacija pagal Hallahan, Kauffman (2003) nusako mokytojo padėjėjo pagalbos lygmenis.

Protarpinė pagalba - tai mokytojo padėjėjo pagalba, teikiama „pagal poreikius“, epizodiškai. Ne kiekvienam specialiųjų ugdymosi poreikių vaikui reikia tokios pat pagalbos arba ji būna nukreipiančio pobūdžio, toliau vaikas gali veikti savarankiškai.

Ribota pagalba yra apibūdinama kaip intensyvesnė, reguliariai teikiama pagalba, kaip pvz., atvažiavusius pasitinka iš mokyklos autobuso, palydi į rūbinę, padeda nusirengti, apsitarnauti. Pamokų metu padeda atlikti užduotis, papildomai paaiškina.

Ekstensyvi pagalba - tai kasdien, nuolat įvairiose situacijose teikiama, neapibrėžta laike pagalba (tai vaikai, sėdintys invalido vežimėliuose arba judantys kompensacinės technikos pagalba).

Pasak Lepaitės ir Kliminsko (2003), kad žmonės, įvairiose profesinėse srityse sugebėtų dirbti lanksčiai ir savarankiškai, būtinos bendrosios kompetencijos – tai esminiai dalykai, kuriuos turi įgyti žmonės, rengdamiesi dirbti. Tačiau šalies švietimo sistema sunkiai realizuoja bendrųjų kompetencijų plėtojimą ugdymo procese, nes skirtingai žiūri į profesinės veiklos sąlygas. Pasak Šorienės (2009), kai kurių mokyklų vadovai vietoj specialiojo pedagogo pagalbos apsiriboja „pigese“ specialiąja pagalba, kurią teikia mokytojų padėjėjai. Mokytojų padėjėjų etatų kai kuriose mokyklose įsteigta ženkliai daugiau, nei specialiųjų pedagogų: pavyzdžiui, Elektrėnų savivaldybės mokyklose 2006–2007m.m. nedirbo nė vienas specialusis pedagogas, bet dirbo 8 mokytojų padėjėjai; Vilniaus miesto 106 mokyklose dirbo 22 specialieji pedagogai ir 50 mokytojų padėjėjų; Kauno 72 mokyklose dirbo 8 specialieji pedagogai ir 15 mokytojų padėjėjų. Kadangi mokytojo padėjėjas nėra specialistas, todėl specialiojo pedagogo pagalbos keitimas į mokytojo padėjėjo pagalbą turėtų būti negalimas.

Apibendrinant galima teigti, kad mokykla, kuri savo veiklą grindžia inkluzinio ugdymo filosofija, yra ypač veiksminga. Ji padeda kovoti su „kitokių“ diskriminacija ir atskirtimi, ugdo toleranciją ir siekia, kad visi jos nariai įgytų išsilavinimą pagal gebėjimus. Pagalba mokiniui – tai rūpinimasis mokiniiais, priartinant pedagoginę, psichologinę, socialinę ir specialiąją pagalbą prie specialiųjų ugdymosi poreikų turinčio mokinio, tenkinant jo mokymosi poreikius. Mokytojo padėjėjo darbas pamokoje priklauso nuo vaikų gebėjimų ir poreikių, todėl mokytojo ir mokytojo padėjėjo bendradarbiavimas yra labai svarbus, nes nulemia ugdomos veiklos veiksmingumą. Tokiu būdu, mokytojo padėjėjas tampa ne mokytojo pavaldiniu ar pakaitalu, o parama ir pasitikėjimo vertu asmeniu, SUP turinčiam mokiniui. Teikdamas savo pagalbą mokytojo padėjėjas sudaro galimybę mokiniams, turintiems SUP, įsitraukti į ugdomąją veiklą, tapti pilnaverčiu bendraklasės nariu, pajusti pasitenkinimo jausmą gautu rezultatu. Pedagoginės ir specialiosios pagalbos sąveikoje visada laimi mokinys, nes tai garantuoja visavertę tarpusavio sąveiką. Norisi tikėti, kad toks darbas duos laukiamų rezultatų ir galimybę įgyvendinti ugdymo programą

2 skyrius. MOKYTOJO PADĖJĖJO VAIDMUO, TENKINANT SPECIALIUOSIUS UGDYMOŠI POREIKIUS: EMPIRINIO TYRIMO REZULTATAI

2.1. Tyrimo metodika

Išanalizavus mokslinę literatūrą bei Lietuvos Respublikos įstatyminę bazę, siekiama nustatyti mokytojo padėjėjo funkcijas ir vaidmenis pamokinėje ir nepamokinėje veikloje. Tuo tikslu buvo organizuojamas tyrimas, atskleistas mokytojų požiūris į mokytojų padėjėjų veiklą ir jų rengimą.

Tyrimo struktūra ir organizavimo eiga:

I etape, siekiant išsiaiškinti mokytojo padėjėjo veiklą, išstudijuota literatūra ir išanalizuota Lietuvos Respublikos įstatyminė bazė. Iškeltam tyrimo tikslui buvo suformuluoti uždaviniai, sukurta tyrimo metodika ir sudarytos anketos. Klausimynas sudarytas savarankiškai, remiantis K. Kardelio (2002) nurodymais ir konsultuojantis su bakalauro darbo vadove L. Milteniene.

II etape atlikta mokyklos mokytojų ir mokytojų padėjėjų anketinė apklausa.

III etape, remiantis mokslinės literatūros ir tyrimo duomenimis, atlikta duomenų analizė ir suformuluotos išvados.

Tyrimo empiriniams duomenims rinkti pasirinktas anketinės apklausos metodas. Anketa buvo sudaryta atsižvelgiant į bendruosius anketos reikalavimus: anketa motyvuota, logiškai paaishkinta, dėl ko atliekamas tyrimas, yra pateikta trumpa anketos užpildymo instrukcija, atsakymų variantai suprantami. Tiriamųjų prašoma kiekvienam teiginiui pasirinkti vieną atsakymo variantą. Anketose, skirtose mokytoju padejėjams ir mokytojams, išlaikyti pagrindiniai klausimai, tik šiek skiriasi klausimų formuluotės. Respondentams skirtas anketas sudaro šie struktūriniai blokai: demografinis blokas ir klausimų blokas.

Demografinį bloką sudaro: lytis, amžius, mokyklos statusas, išsilavinimas, darbo stažas su specialiųjų ugdymo poreikių turinčiais vaikais, kvalifikacinė kategorija (mokytojams), dėstomas dalykas ir pedagoginio darbo stažas.

Klausimų bloką sudaro 3 klausimų grupės. Pirmąją grupę sudaro klausimai, kurių tikslas – išsiaiškinti mokytojo padėjėjo vaidmenį ir jo reikalingumą. Antros grupės klausimų tikslas – išsiaiškinti mokytojo padėjėjo atliekamą vaidmenį ir būtinas mokytojo padėjėjui kompetencijas. Trečiąją klausimų grupę sudaro klausimai, kurių tikslas – išsiaiškinti požiūrį į mokytojo padėjėją ir jam kylančias problemas.

Tyrimas atliktas: 2013 m. birželio – lapkričio mėn.

Tyrimo imtis: Lietuvos specialiojo ir bendrojo lavinimo mokyklų mokytojai ir mokytojų padėjėjai (60 mokytojų ir 41 mokytojų padėjėjas).

2.2. Tyrimo dalyviai.

Tyrimo metu pasirinktos mokyklos, kuriose dirba mokytojo padėjėjai ir apklausti visi mokytojų padėjėjai bei mokytojai. Kadangi anketos nemažos apimties, jas respondentai užpildė jiems patogiu metu. Buvo anketų, kuriose atsakyta ne į visus klausimus. Atsitiktiniu būdu anketos buvo pildytos www.apklausa.lt, apdorota SPSS programa.

Klausimynas sudarytas tokioms respondentų grupėms:

- mokytojams (1 priedas);
- mokytojo padėjėjams (2 priedas);

Anketos adresas mokytojams:

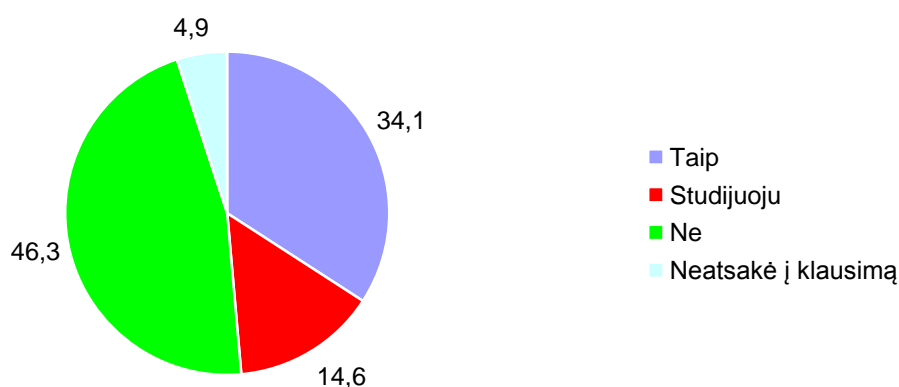
<http://apklausa.lt/private/forms/mokytojo-padejejo-vaidmuo-tenkinant-specialiuosius-ugdymo-poreikius-mokytoj-v9q79tr>

Anketos adresas mokytojų padėjėjams:

<http://apklausa.lt/private/forms/mokytojo-padejejo-vaidmuo-tenkinant-specialiuosius-ugdymo-poreikius-mokytoj-lejfxce>

Tyrimo dalyviai – mokytojai ir mokytojų padėjėjai. Dauguma (65%) mokytojų dirba bendrojo lavinimo mokyklose, o 31,7% - specialiosiose mokyklose. 3,3% respondentų nenurodė mokyklos, kurioje jie dirba, tipo. Didžioji dalis (88,3%) tyrime dalyvavusių mokytojų yra moterys. 10% tyrime dalyvavusių yra vyrai. 1,7% neatsakė į klausimą apie lytį. Daugiau nei pusė (58,3%) apklaustųjų yra 36 – 50 metų amžiaus. 21,7% mokytojų yra iki 35 metų, o 18,3% turi 51 ir daugiau metų. 1,7% respondentų savo amžiaus nenurodė. Pagal pedagoginio darbo stažą didžiausią respondentų grupę (41,7%) sudarė mokytojai, kurie mokykloje dirba iki 10 metų. 40% pedagogų dirba 11 – 20 metų, o 15% mokytojų dirba jau virš 21 metų. 3,3% respondentų neatsakė į šį klausimą. Beveik visi (86,7%) respondentai turi aukštąjį pedagoginį, 8,3% - aukštesnįjį išsilavinimą, 1,7% - studijuoja. 3,3% respondentų neatsakė į klausimą apie turimą išsilavinimą. 43,35% respondentų turi vyriausiojo mokytojo ir tiek pat (43,35%) – mokytojo kvalifikaciją. 10% mokytojų turi mokytojo metodinio kvalifikaciją. Likę 3,3% savo kvalifikacijos nenurodė. Dauguma (61%) mokytojų padėjėjų dirba bendrojo lavinimo mokyklose, o 34,1% - specialiosiose mokyklose. 4,9% respondentų nenurodė mokyklos, kurioje jie dirba, tipo. Didžioji dalis - 90,2% tyrime dalyvavusių mokytojų padėjėjų yra moterys, 9,8% - vyrai. Daugiau nei pusė (51,2%) apklaustųjų mokytojų padėjėjų yra 36 – 50 metų amžiaus. 26,8% mokytojų padėjėjų yra iki 35

metų, o 22% turi 51 ir daugiau metų. Pagal darbo su mokiniais, turinčiais specialiųjų ugdymosi poreikių, metus didžiausią respondentų grupę (43,9%) sudarė mokytojų padėjėjai, kurie mokykloje dirba virš 6 metų. Šiek tiek mažiau (36,6%) mokytojų padėjėjų dirba 3 – 5 metus, o 12,2% mokytojų padėjėjų dirba iki 3 metų. 7,3% respondentų neatsakė į šį klausimą. 46,3% respondentų turi vidurinį išsilavinimą. 31,7% - aukštąjį pedagoginį, 19,5% - aukštesnįjį išsilavinimą. 2,4% respondentų neatsakė į klausimą apie turimą išsilavinimą.

1 pav. Turimas išsilavinimo lygis, %

Kas trečias (34,1%) mokytojų padėjėjas turi pedagoginį išsilavinimą, 14,6% apklaustųjų studijuoja, beveik pusė respondentų (46,3%) neturi pedagoginio išsilavinimo. (žr. 1 pav.).

1 lentelė

Mokytojų dėstomas(-i) dalykas (-ai)

Dėstomas(-i) dalykas (-ai)	Susisteminti empiriniai duomenys
Lavinamųjų klasių mokytojas (orientacinė, komunikacinė, pažintinė, meninė, fizinė veiklos)	20 mokytojų dirba lavinamosiose klasėse ir moko orientacinės, komunikacinės, pažintinės, meninės ir fizinės veiklos.
Pradinių klasių mokytojas	2 dirba su pradinių klasių mokiniais
Fizika	3 mokytojai – fizikos
Lietuvių kalba	15 apklaustųjų moko lietuvių kalbos
Technologijos	1 mokytojas moko technologijos
Istorija	4 mokytojai moko istorijos
Matematika	8 mokytojai – matematikos
Literatūra	6 – literatūros
Geografija	3 mokytojai –geografijos
Dailė	4 mokytojai moko dailės
Gamta ir žmogus	3 mokytojai – gamtą ir žmogų
Anglų kalba	1 mokytojas moko anglų kalbos
Informacinės technologijos	1 mokytojas moko informacinių technologijų

Dauguma apklaustųjų mokytojų dirba lavinamųjų klasių mokytojais. Bendrojo lavinimo mokyklose daugiausia mokytojų moko lietuvių kalbos ar matematikos. Mažiausiai mokytojų moko informacinių technologijų, anglų kalbos ar technologijų (žr. 1lent.).

2.3. Mokytojo padėjėjo vaidmens identifikavimas: anketinės apklausos rezultatai

2.3.1 Specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių pasiskirstymas ugdymo įstaigų klasėse

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis (2012), specialiosios mokyklose bei specialiuosiuose ugdymo centruose (kurių iš viso Lietuvoje yra per 60) 2012-2013 mokslo metais ugdėsi 4083 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai. 2012-2013 mokslo metais, 35451 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai, integruoti į bendrojo ugdymo mokyklų bendrojo ugdymo klases. Siekiant išsiaiškinti kiek mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, mokytojai ugdo klasėje, buvo pateiktas klausimas apie mokinių, turinčių SUP, skaičių klasėje.

2 lentelė

Mokytojų ugdomų mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiskirstymas (skaičius) klasėse

Mokinių, turinčių SUP, skaičius klasėje	Susisteminti empiriniai duomenys
1	2 mokytojai ugdo po 1 specialiųjų ugdymosi poreikių turintį vaiką
2	11 pedagogų teigia, kad jų klasėje yra po 2 mokinius
3	16 apklaustų mokytojų ugdo po 3 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius
4	5 mokytojai dirba su 4 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniiais
5	8 mokytojai pažymėjo, jog jų klasėje ugdomi 5 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai
6	5 mokytojai teigia, kad jų klasėje yra 6 mokiniai
7	5 mokytojai turi 7 mokinius
8	4 respondantai pažymėjo, jog klasėje yra 8 mokiniai
9	4 mokytojai teigia, kad jų klasėje yra 9 mokiniai
10	2 mokytojai nurodė, jog jų klasėje ugdomi 10 mokinių
11	1 mokytojas nurodė, jog klasėje ugdoma 11 mokinių
13	2 mokytojai ugdo net 13, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių, mokinių klasėje

3 lentelė

Mokytojų padėjėjų, teikiančių pagalbą mokiniams, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, pasiskirstymas (skaičius) klasėse

Mokinių, turinčių SUP, skaičius klasėje	Susisteminti empiriniai duomenys
2	2 respondantai pažymėjo, jog klasėje yra 2 mokiniai
3	11 mokytojų padėjėjų teigia, kad jų klasėje ugdomi 3 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai
4	dvejose klasėse mokosi 4 mokiniai

5	3 mokytojų padėjėjai teigia, kad jų klasėje yra 5 mokiniai
6	4 mokytojų padėjėjai pažymėjo, jog jų klasėje ugdomi 6 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai
7	3 mokytojų padėjėjai dirba su 7 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais
8	4 mokytojų padėjėjai pažymėjo, jog jų klasėje yra 8 mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių
9	1 mokytojo padėjėjas teigia, kad klasėje ugdomi 9 mokiniai
13	2 mokytojų padėjėjai teigia, kad jų klasėje yra 13 mokinių
15	1 mokytojo padėjėjas teigia, kad klasėje ugdomi net 15 mokinių

Daugiausiai apklaustųjų mokytojų (žr. 2 lent.). ugdo po 3 ar 5 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius. Keli mokytojai pažymėjo, jog ugdo net 10 ar 13, specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių klasėje. Vidutiniškai mokytojai ugdo po 5, 6 ar 7 mokinius klasėje.

Daugiausiai apklaustųjų mokytojų padėjėjų (žr. 3 lent.) teigia, jog jų klasėje ugdomi 3 specialiųjų ugdymosi poreikių turintys mokiniai. Keli respondentai pažymėjo, jog jų klasėje yra 5, 6 ar 8 mokiniai. Kai kurie apklaustieji teigia, kad klasėje ugdomi 13 ar net 15 mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių.

4 lentelė

Klasės mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupės (mokytojų teiginiai)

Specialiųjų ugdymosi poreikių grupės	Susisteminti empiriniai duomenys
Mokiniai, turintys negalių	mokytojai (55 kartus) užrašė specialiuosius ugdymosi poreikius, kuriuos turi jų ugdomi mokiniai: intelekto sutrikimą, regos ar klausos sutrikimą, judesio ir padėties bei neurologinių sutrikimų, raidos sutrikimų: vaikystės autizmą; kompleksinių ar kitų negalių. Šie SUP priskiriami negalių grupei.
Mokiniai turintys sutrikimų	mokytojai (53 kartus) užrašė specialiuosius ugdymosi poreikius, kuriuos turi jų ugdomi mokiniai: mokymosi sutrikimų: skaitymo, rašymo sutrikimą, matematikos mokymosi sutrikimą, neverbalinių mokymosi sutrikimų; elgesio ar / ir emocijų sutrikimų: aktyvumo ar/ir dėmesio sutrikimų: aktyvumo sutrikimą; dėmesio sutrikimą; aktyvumo ir dėmesio sutrikimą; elgesio sutrikimų: elgesio sutrikimą (asocialų elgesį); emocijų sutrikimų: kalbėjimo ir kalbos sutrikimų: kalbėjimo sutrikimų: fonetinių sutrikimų; sklandaus kalbėjimo sutrikimų; kalbos sutrikimų: kompleksinių sutrikimų.

5 lentelė

Klasės mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupės (mokytojų padėjėjų teiginiai)

Specialiųjų ugdymosi poreikių grupės	Susisteminti empiriniai duomenys
Mokiniai, turintys negalių	mokytojų padėjėjai (48 kartus) užrašė specialiuosius ugdymosi poreikius, kuriuos turi klasėje ugdomi mokiniai: intelekto sutrikimą, regos ar klausos sutrikimą, judesio ir padėties bei neurologinių sutrikimų, raidos sutrikimų: vaikystės autizmą; kompleksinių ar kitų negalių. Šie SUP priskiriami negalių grupei.
	mokytojų padėjėjai (13 kartų) užrašė specialiuosius ugdymosi poreikius,

Mokiniai turintys sutrikimų	kuriuos turi klasėje ugdomi mokiniai: mokymosi sutrikimų: skaitymo, rašymo sutrikimą, matematikos mokymosi sutrikimą, neverbalinių mokymosi sutrikimų; elgesio ar/ir emocijų sutrikimų: aktyvumo ar/ir dėmesio sutrikimų: aktyvumo sutrikimą; dėmesio sutrikimą; aktyvumo ir dėmesio sutrikimą; elgesio sutrikimų: elgesio sutrikimą (asocialų elgesį); emocijų sutrikimų: kalbėjimo ir kalbos sutrikimų: kalbėjimo sutrikimų: fonetinių sutrikimų; sklaidaus kalbėjimo sutrikimų; kalbos sutrikimų: kompleksinių sutrikimų.
Mokiniai, turintys mokymosi sunkumų	mokytojų padėjėjai (11 kartų) užrašė mokinių, turinčių mokymosi sunkumų: besimokantys ne gimtąja kalba arba gyvenantys kitoje kultūrinėje/ kalbinėje aplinkoje; patiriantys nepalankių aplinkos veiksnių įtaką; patiriantys emocinę krizę; turintys sulėtėjusią raidą ar sveikatos problemų.

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis (2012) 2012-2013 mokslo metais 3545 mokiniai, turintys specialiųjų ugdymosi poreikių, buvo integruoti į bendrojo ugdymo mokyklų bendrojo ugdymo klases. 3466 mokiniai turi didelius specialiuosius ugdymosi poreikius, 165 - labai didelius specialiuosius ugdymosi poreikius.

Apklaustieji mokytojai (žr. 4 lent.). įvardino savo ugdytinių specialiuosius ugdymosi poreikius. Mokinių, turinčių negalių ar sutrikimų, skaičius labai panašus, o mokinių, turinčių mokymosi sunkumų, nenurodė. Mokytojų padėjėjai (žr. 5lent.).išvardino klasės vaikų specialiuosius ugdymosi poreikius. Dauguma mokinių SUP priskiriami negalių grupei. Mokinių, turinčių sutrikimų ar mokymosi sunkumų respondentų klasėse nedaug.

2.3.2 Mokytojų padėjėjų vaidmenys, veiklos ir sunkumai

Švietimo ir mokslo ministerijos duomenimis (2012), 2012-2013 mokslo metais dirbo 234 mokytojo padėjėjai. Vienam mokytojo padėjėjui tenka 17 specialiųjų ugdymosi poreikių turinčių mokinių. Šioje apklausoje dalyvavo 41 mokytojo padėjėjas. Siekiant išsiaiškinti kokias funkcijas atlieka mokytojų padėjėjai, buvo užduodami klausimai kokio pobūdžio veiklas jie atlieka bei kokių sunkumų iškyla.

6 lentelė

Mokytojų padėjėjų nurodyti vaidmenys, charakterizuojantys jų darbą,%

Eil. Nr.	Vaidmuo	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Nepateikė atsakymo
1.	Ugdytojas	24,4 %	46,3 %	-	4,9 %	2,4 %	22,0 %
2.	Konsultantas	19,5 %	43,9 %	7,3 %	7,3 %	-	22,0 %
3.	Veiklos organizatorius	17,1 %	41,5 %	7,3 %	17,1 %	-	17,1 %
4.	Informatorius	14,6 %	39,0 %	14,6 %	9,8 %	-	22,0 %
5.	Globėjas	51,2 %	24,4 %	4,9 %	7,3 %	-	12,2 %
6.	Patarėjas	43,9 %	39,0 %	2,4 %	2,4 %	-	12,2 %
7.	Tarpininkas	26,8 %	51,2 %	4,9 %	2,4 %	-	14,6 %

8.	Užtarėjas	36,6 %	26,8 %	-	22,0 %	-	14,6 %
9.	Pagalbininkas	70,7 %	22,0 %	-	-	-	7,3 %
10.	Slaugytojas	29,3 %	24,4 %	4,9 %	24,4 %	2,4 %	14,6 %
11.	Prižiūrėtojas	61,0 %	17,1 %	2,4 %	7,3 %	-	12,2 %
12.	Tvarkytojas	41,5 %	31,7 %	2,4 %	9,8 %	-	14,6 %
13.	Higienistas	43,9 %	19,5 %	9,8 %	9,8 %	2,4 %	14,6 %

7 lentelė

Mokytojų nurodyti vaidmenys, charakterizuojantys mokytojo padėjėjo darbą,%

Eil. Nr.	Vaidmuo	Visiškai sutinku	Sutinku	Neturiu nuomonės	Nesutinku	Visiškai nesutinku	Nepateikė atsakymo
1.	Ugdytojas	6,7 %	38,3 %	8,3 %	23,3 %	5,0 %	18,3 %
2.	Konsultantas	16,7 %	43,3 %	10,0 %	10,0 %	3,3 %	16,7 %
3.	Veiklos organizatorius	10,0 %	48,3 %	8,3 %	16,7 %	1,7 %	15,0 %
4.	Informatorius	6,7 %	50,0 %	13,3 %	10,0 %	5,0 %	15,0 %
5.	Globėjas	25,0 %	56,7 %	3,3 %	5,0 %	-	10,0 %
6.	Patarėjas	20,0 %	56,7 %	8,3 %	5,0 %	-	10,0 %
7.	Tarpininkas	18,3 %	55,0 %	8,3 %	5,0 %	-	13,3 %
8.	Užtarėjas	23,3 %	43,3 %	5,0 %	10,0 %	1,7 %	16,7 %
9.	Pagalbininkas	65,0 %	25,0 %	1,7 %	1,7 %	-	6,7 %
10.	Slaugytojas	26,7 %	36,7 %	3,3 %	16,7 %	6,7 %	10,0 %
11.	Prižiūrėtojas	51,7 %	28,3 %	5,0 %	6,7 %	-	8,3 %
12.	Tvarkytojas	33,3 %	41,7 %	5,0 %	10,0 %	-	10,0 %
13.	Higienistas	23,3 %	43,3 %	10,0 %	8,3 %	1,7 %	13,3 %

Net 70,7% mokytojų padėjėjų (žr. 6 lent.) teigia, jog ugdo mokinius. 45% mokytojų pritaria, jog mokytojo padėjėjas ugdo mokinius. Šiais aspektais mokytojų ir mokytojų (žr. 7 lent.) padėjėjų nuomonės taipogi sutampa: mokytojų padėjėjai konsultuoja, pataria, tarpininkauja, organizuoja įvairias veiklas, informuoja, globoja, užtaria mokinius, padeda susitvarkyti daiktus ar aplinką, padeda susitvarkyti higieną. Daugiau kaip pusė apklaustųjų mokytojų padėjėjų ir mokytojų teigia, kad pablogėjus mokinių sveikatai, mokytojų padėjėjas slaugo juos ir prižiūri. Beveik visi respondentai mano, jog pagrindinis mokytojo padėjėjo vaidmuo – pagalbininkas. Du mokytojų padėjėjai parašė, jog mokytojo padėjėjas mokiniams yra ir psichologas.

8 lentelė

Mokytojų padėjėjų nuomonė koks turėtų būti jų darbo vaidmuo

Mokytojų padėjėjų darbo vaidmenys	Susisteminti empiriniai duomenys
Padėti mokytojui ir mokiniams pamokų ir pertraukų metu	Daugiau nei pusė (22 iš 41) respondentų mano, jog mokytojo padėjėjo pagrindinis vaidmuo turėtų būti pagalbos teikimas mokytojui ir mokiniams.
Konsultantas	Vienas mokytojo padėjėjas mano, kad svarbiausia yra konsultuoti mokinius
Lygiavertis ugdymo proceso dalyvis	Vienas mokytojo padėjėjas mano, jog svarbiausia tai, kad mokytojo padėjėjas būtų lygiavertis ugdymo proceso dalyvis.

Mokytojų nuomonė apie vaidmenis, kuriuos turėtų atlikti mokytojo padėjėjas

Mokytojo padėjėjo vaidmenys	Susisteminti empiriniai duomenys
Mokytojo ir mokinių padėjėjas	Beveik pusė (43) mokytojų teigia, jog mokytojo padėjėjas turėtų padėti mokytojui ir mokiniams.
Darbo organizatorius	1 apklaustasis mano, kad mokytojo padėjėjas turėtų organizuoti darbą
Globėjas, patarėjas	3 respondentai pažymėjo, jog mokytojo padėjėjas turėtų patarti ir globoti mokinius
Socialinių įgūdžių ugdytojas, padėjėjas	4 mokytojai pageidauja, kad mokytojo padėjėjas ne tik padėtų, bet ir ugdytų socialinius įgūdžius.
Bendradarbiavimo įgūdžių ugdytojas	1 mokytojas pageidautų, jei mokytojo padėjėjas ugdytų bendradarbiavimo įgūdžius

Dauguma mokytojų padėjėjų (žr. 8 lent.). ir mokytojų (žr. 9 lent.). teigia, jog pagrindinis mokytojo padėjėjo darbas – padėti mokiniams ir mokytojui. Keli mokytojai mano, jog mokytojo padėjėjas turi ugdyti socialinius įgūdžius bei patarti, padėti, globoti specialiuųjų ugdymosi poreikių turinčius mokinius.

Mokytojo padėjėjo darbą apsunkinantys veiksniai,%

Eil. Nr.	Veiksniai	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada	Nepateikė atsakymo
1.	Komandinio darbo trūkumas	19,5 %	24,4 %	26,8 %	7,3 %	4,9 %	17,1 %
2.	Žinių tobulinimo trūkumas	29,3 %	29,3 %	14,6 %	4,9 %	2,4 %	19,5 %
3.	Mokytojo padėjėjo darbo nuvertinimas	41,5 %	17,1 %	9,8 %	14,6 %	4,9 %	12,2 %
4.	Patalpų trūkumas darbui ne pamokų metu	19,5 %	41,5 %	7,3 %	9,8 %	2,4 %	19,5 %
5.	Pernelyg daug papildomų pareigų	29,3 %	41,5 %	4,9 %	2,4 %	-	22,0 %
6.	Darbo krūviui per menkas finansinis atlygis	63,4 %	17,1 %	4,9 %	-	2,4 %	12,2 %
7.	Pertraukos stygius	46,3 %	17,1 %	9,8 %	2,4 %	4,9 %	19,5 %

Norint sužinoti mokytojų nuomonę apie mokytojų padėjėjų sunkumus, atvirų klausimų analizėje, buvo pateiktas klausimas apie jų darbą apsunkinančius veiksnius.

Mokytojų nuomonė apie mokytojų padėjėjų problemas

Mokytojų padėjėjų problemos	Susisteminti empiriniai duomenys
Mažas užmokestis	13 mokytojų teigia, kad mokytojo padėjėjo užmokestis per menkas
Didelis darbo krūvis	9 apklaustieji įsitikinę, jog per didelis darbo krūvis
Nuvertinimas	6 respondentai mano, kad mokytojo padėjėjo darbas nuvertinamas

Per ilgus darbo valandas	4 mokytojai teigia, kad per ilgus darbo valandas
Psichologiškai sunkus darbas	7 mano, kad darbas psichologiškai sunkus
Žinių trūkumas	7 teigia, kad trūksta žinių
Neapibrėžtos pareigybės	2 mokytojai nurodė, kad nekonkrečiai apibrėžtos pareigybės
Priemonių stoka	1 mokytojas teigia, kad mokytojų padėjėjams stinga priemonių
Mokinių agresija	2 mokytojai paminėjo, jog dažnai susiduria su mokinių agresija
Gebėjimas bendrauti ir bendradarbiauti	1 mokytojas teigia, kad mokytojų padėjėjams trūksta gebėjimo bendrauti, bendradarbiauti.
Patirties trūkumas	1 mokytojas teigia, kad mokytojų padėjėjams trūksta patirties
Pietų pertraukos stygius	2 mokytojai nurodė, kad nėra pietų pertraukos

Beveik pusei mokytojų padėjėjų (žr. 10 lent.). darbą dažnai apsunkina komandinio darbo trūkumas. Daugumai respondentų dažnai sunkumų kyla ir dėl žinių trūkumo. Kai kurie mokytojai (žr. 11 lent.). pritaria, jog mokytojų padėjėjams trūksta žinių. Gal būt todėl dažnai su mokytojo padėjėjo darbo nuvertinimu susiduria daugiau nei pusė (58,6%) respondentų. Kai kurie mokytojai pripažįsta, jog mokytojo padėjėjo darbas yra nevertinamas, darbo krūvis yra per didelis, o ir per menkai už jį atlyginama. Net 70,5% mokytojų padėjėjų pažymėjo, jog jų atlygis neatitinka darbo krūvio. Daugumai mokytojų padėjėjų, darbui ne pamokų metu, dažnai stinga patalpų ir mano, kad dažnai turi per daug papildomų pareigų bei dažnai pasigenda pertraukos.

Mokytojo padėjėjai papildomai paminėjo šiuos darbą apsunkinančius veiksniai: vienas mokytojo padėjėjas nurodė, jog jo darbą apsunkina laiko stoka. Trys respondentai teigia, jog labai trūksta mokytojų įvertinimo ir pagalbos. Vienam mokytojo padėjėjui norėtųsi daugiau mokymo priemonių.

12 lentelė

Mokytojo padėjėjo pamokų metu atliekamų veiklų dažnumas, mokytojų padėjėjų vertinimu, %

Eil. Nr.	Veikla	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada	Nepateikė atsakymo
1.	Padeda mokytojui pasiruošti pamokai	17,1 %	29,3 %	29,3 %	4,9 %	9,8 %	9,8 %
2.	Išsako savo idėjas, susijusias su ugdymu, kad mokymosi procesas būtų efektyvesnis	14,6 %	26,8 %	19,5 %	19,5 %	7,3 %	12,2 %
3.	Padeda mokytojui daryti metodines priemones	24,4 %	29,3 %	34,1 %	2,4 %	-	9,8 %
4.	Padeda mokytojui parengti ir/ar pritaikyti mokomąją medžiagą	14,6 %	48,8 %	17,1 %	-	4,9 %	14,6 %
5.	Paaiškina mokytojo skirtas užduotis ir talkina jas atliekant	53,7 %	31,7 %	4,9 %	-	-	9,8 %
6.	Padeda perskaityti ar perskaito tekstus	43,9 %	34,1 %	-	2,4 %	2,4 %	17,1 %
7.	Padeda užsirašyti ar užrašo mokymo medžiagą	24,4 %	46,3 %	7,3 %	2,4 %	2,4 %	17,1 %
8.	Padeda naudotis kompensacine technika ir mokymo priemonėmis	36,6 %	29,3 %	7,3 %	9,8 %	-	17,1 %
9.	Padeda atlikti savarankiškas	36,6 %	39,0 %	9,8 %	-	2,4 %	12,2 %

	užduotis						
10.	Informuoja mokytoją apie mokinių atliktas užduotis	43,9 %	29,3 %	7,3 %	4,9 %	2,4 %	12,2 %
11.	Padeda vertinti mokinių darbus	12,2 %	31,7 %	9,8 %	22,0 %	12,2 %	12,2 %
12.	Padeda susitvarkyti aplinką	48,8 %	36,6 %	2,4 %	-	-	12,2 %
13.	Užrašo, primena namų darbų užduotis	17,1 %	31,7 %	12,2 %	9,8 %	12,2 %	17,1 %
14.	Drausmina mokinius	26,8 %	41,5 %	9,8 %	9,8 %	2,4 %	9,8 %
15.	Skatina mokinius	39,0 %	31,7 %	12,2 %	7,3 %	-	9,8 %
16.	Pakeisdamas mokytoją ugdo mokinius	14,6 %	24,4 %	26,8 %	12,2 %	4,9 %	17,1 %
17.	Dalyvauja visose specialiųjų poreikių turinčių mokinių veiklose (pamokose)	53,7 %	22,0 %	12,2 %	-	-	12,2 %

13 lentelė

Mokytojo padėjėjo pamokų metu atliekamų veiklų dažnumas mokytojų vertinimu, %

Eil. Nr.	Veikla	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada	Nepateikė atsakymo
1.	Padeda mokytojui pasiruošti pamokai	10,0 %	11,7 %	16,7 %	13,3 %	36,7 %	11,7 %
2.	Išsako savo idėjas, susijusias su ugdymu, kad mokymosi procesas būtų efektyvesnis	1,7 %	6,7 %	28,3 %	25,0 %	25,0 %	13,3 %
3.	Padeda mokytojui daryti metodines priemones	10,0 %	16,7 %	35,0 %	15,0 %	16,7 %	6,7 %
4.	Padeda mokytojui parengti ir/ar pritaikyti mokomąją medžiagą	10,0 %	16,7 %	10,0 %	10,0 %	43,3 %	10,0 %
5.	Paaiškina mokytojo skirtas užduotis ir talkina jas atliekant	56,7 %	26,7 %	3,3 %	-	5,0 %	8,3 %
6.	Padeda perskaityti ar perskaito tekstus	33,3 %	43,3 %	5,0 %	1,7 %	8,3 %	8,3 %
7.	Padeda užsirašyti ar užrašo mokymo medžiagą	43,3 %	21,7 %	10,0 %	1,7 %	13,3 %	10,0 %
8.	Padeda naudotis kompensacine technika ir mokymo priemonėmis	46,7 %	31,7 %	8,3 %	-	3,3 %	10,0 %
9.	Padeda atlikti savarankiškas užduotis	21,7 %	50,0 %	10,0 %	-	10,0 %	8,3 %
10.	Informuoja mokytoją apie mokinių atliktas užduotis	35,0 %	43,3 %	8,3 %	1,7 %	3,3 %	8,3 %
11.	Padeda vertinti mokinių darbus	3,3 %	5,0 %	10,0 %	16,7 %	55,0 %	10,0 %
12.	Padeda susitvarkyti aplinką	56,7 %	30,0 %	-	1,7 %	3,3 %	8,3 %
13.	Užrašo, primena namų darbų užduotis	18,3 %	23,3 %	25,0 %	1,7 %	20,0 %	11,7 %
14.	Drausmina mokinius	33,3 %	46,7 %	6,7 %	1,7 %	3,3 %	8,3 %
15.	Skatina mokinius	30,0 %	43,3 %	11,7 %	1,7 %	3,3 %	10,0 %
16.	Pakeisdamas mokytoją ugdo mokinius	8,3 %	11,7 %	28,3 %	30,0 %	10,0 %	11,7 %
17.	Dalyvauja visose specialiųjų poreikių turinčių mokinių veiklose (pamokose)	55,0 %	23,3 %	3,3 %	5 %	3,3 %	10,0 %

Tyrimo duomenimis, beveik pusė mokytojų padėjėjų (žr. 13 lent.). dažnai padeda mokytojui pasiruošti pamokai. Dalis mokytojų (21,7%) šiam teiginiui pritaria, 30% mokytojų (žr. 12 lent.). teigia, jog retai padeda pasiruošti pamokai, o 36,7% respondentu pažymėjo, jog niekada mokytojų padėjėjas nepadėjo mokytojui ruošti pamokai. Kad mokymosi procesas būtų efektyvesnis, net 41,4% mokytojų padėjėjų teigia, jog dažnai išsako savo idėjas, susijusias su ugdymu. Šiek tiek mažiau (39%) respondentų tai daro retai. Daugiau nei pusė mokytojų teigia, jog mokytojų padėjėjai retai dalinasi su jais savo idėjomis. Metodines priemones dažnai daryti mokytojui padeda daugiau nei pusė (53,7%) mokytojų padėjėjų, nors pusė (50%) mokytojų teigia, jog metodines priemones mokytojų padėjėjai daro retai. Net 63,4% mokytojų padėjėjų teigia, jog dažnai mokytojui padeda parengti ir/ar pritaikyti mokomąją medžiagą. 43,3 % mokytojų pažymėjo, jog mokytojų padėjėjas niekada nepadeda parengti ir/ar pritaikyti mokomosios medžiagos. Net 85,4% mokytojų padėjėjų teigia, jog labai dažnai paaiškina mokytojo skirtas užduotis ir talkina jas atliekant. Net 83,4% mokytojų pritaria šiam teiginiui. Dauguma mokytojų padėjėjų ir mokytojų teigia, jog mokytojų padėjėjų dažnai mokiniams padeda perskaityti ar perskaito tekstus, padeda užsirašyti ar užrašo mokymo medžiagą, padeda naudotis kompensacine technika ir mokymo priemonėmis, padeda mokiniams atlikti savarankiškas užduotis, informuoja mokytoją apie mokinių atliktas užduotis, padeda mokiniams susitvarkyti aplinką, drausmina bei skatina mokinius, užrašo namų darbų užduotis bei primena apie jų atlikimą, dalyvauja visose SUP turinčių mokinių veiklose (pamokose).

Beveik pusė (39%) mokytojų padėjėjų teigia, jog dažnai, pakeisdamas mokytoją, ugdo mokinius ir tiek pat (39%) retai ugdo mokinius. 58,3% mokytojų nurodė, jog mokytojų padėjėjai retai ugdo mokinius. Tik 8,3% mokytojų pritaria mokytojų padėjėjų nuomonei (43,9%), jog dažnai padeda mokytojams vertinti mokinių darbus. 55% mokytojų teigia, jog niekada nevertina mokinių darbų.

Mokytojų padėjėjai pareiškė nuomonę apie papildomas funkcijas, atliekamas pamokų metu. Po vieną respondentą nurodė ir keletą kitų funkcijų, atliekamų pamokų metu: dengia valgykloje stalus, renka duomenis apie vaikų pasiekimus pamokos metu, padeda ruošti šventėms. Du mokytojų padėjėjai teigia, kad padeda atlikti užduotis.

Mokytojai pareiškė nuomonę apie papildomas funkcijas, mokytojų padėjėjų atliekamas pamokų metu. 12 mokytojų nuomone mokytojų padėjėjai padeda ugdyme, 6 respondentai teigia, kad padeda mokiniams susitvarkyti higieną, po 2 mokytojus mano, kad padeda pertraukų metu, padeda susitvarkyti mokiniams daiktus, suteikia pirmąją pagalbą. Po 1 mokytoją parašė, kad mokytojų padėjėjai padeda renginių metu, bendradarbiauja su mokyklos personalu, tėvais bei ugdo bendradarbiavimo įgūdžius.

Mokytojo padėjėjo ne pamokų metu atliekamų veiklų dažnumas,%

Eil. Nr.	Veikla	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada	Nepateikė atsakymo
1.	Ugdo socialinius įgūdžius	26,8 %	46,3 %	9,8 %	2,4 %	-	14,6 %
2.	Padeda orientuotis ir judėti aplinkoje	41,5 %	39,0 %	4,9 %	-	-	14,6 %
3.	Prižiūri mokinius pertraukų metu	48,8 %	29,3 %	4,9 %	2,4 %	-	14,6 %
4.	Budi per pertraukas	19,5 %	24,4 %	12,2 %	9,8 %	19,5 %	14,6 %
5.	Padeda pasirūpinti asmens higiena	51,2 %	22,0 %	9,8 %	2,4 %	-	14,6 %
6.	Padeda pavalgyti	61,0 %	7,3 %	2,4 %	12,2 %	-	17,1 %
7.	Padeda nusirengti, apsirengti	61,0 %	9,8 %	9,8 %	4,9 %	-	14,6 %
8.	Padeda išlipti ir įlipti iš/į transporto priemonės	53,7 %	12,2 %	12,2 %	2,4 %	2,4 %	17,1 %
9.	Padeda susitvarkyti daiktus	51,2 %	26,8 %	7,3 %	2,4 %	-	12,2 %
10.	Pataria, kaip koreguoti elgesį	19,5 %	39,0 %	12,2 %	12,2 %	4,9 %	12,2 %
11.	Sprendžia konfliktus	41,5 %	17,5 %	17,1 %	9,8 %	14,6 %	2,4 %
12.	Prižiūri mokinius po pamokų	39,0 %	7,3 %	17,1 %	14,6 %	7,3 %	14,6 %
13.	Tvarko klasę	31,7 %	24,4 %	9,8 %	12,2 %	4,9 %	17,1 %
14.	Padeda organizuoti renginius	17,1 %	12,2 %	43,9 %	7,3 %	4,9 %	14,6 %
15.	Padeda renginių metu	22,0 %	41,5 %	14,6 %	7,3 %	-	14,6 %
16.	Padeda išvykų metu	17,1 %	22,0 %	26,8 %	9,8 %	9,8 %	14,6 %
17.	Informuoja tėvus apie mokinio pasiekimus, pažangą ir elgesį, savijautą	24,4 %	17,1 %	29,3 %	7,3 %	7,3 %	14,6 %

Mokytojų nuomonė apie mokytojo padėjėjo ne pamokų metu atliekamų veiklų dažnumą,%

Eil. Nr.	Veikla	Labai dažnai	Dažnai	Retai	Labai retai	Niekada	Nepateikė atsakymo
1.	Ugdo socialinius įgūdžius	51,7 %	28,3 %	11,7 %	-	1,7 %	6,7 %
2.	Padeda orientuotis ir judėti aplinkoje	65,0 %	21,7 %	5,0 %	-	-	8,3 %
3.	Prižiūri mokinius pertraukų metu	53,3 %	35,0 %	3,3 %	-	1,7 %	6,7 %
4.	Budi per pertraukas	30,0 %	35,0 %	10,0 %	-	13,3 %	11,7 %
5.	Padeda pasirūpinti asmens higiena	68,3 %	20,0 %	1,7 %	-	1,7 %	8,3 %
6.	Padeda pavalgyti	63,3 %	21,7 %	5,0 %	1,7 %	1,7 %	6,7 %
7.	Padeda nusirengti, apsirengti	70,0 %	15,0 %	6,7 %	-	1,7 %	6,7 %
8.	Padeda išlipti ir įlipti iš/į transporto priemonės	56,7 %	21,7 %	6,7 %	1,7 %	6,7 %	6,7 %
9.	Padeda susitvarkyti daiktus	73,3 %	16,7 %	1,7 %	-	1,7 %	6,7 %
10.	Pataria, kaip koreguoti elgesį	23,3 %	36,7 %	20,0 %	8,3 %	1,7 %	10,0 %
11.	Sprendžia konfliktus	23,3 %	48,3 %	15,0 %	3,3 %	1,7 %	8,3 %
12.	Prižiūri mokinius po pamokų	43,3 %	26,7 %	10,0 %	5,0 %	6,7 %	8,3 %
13.	Tvarko klasę	61,7 %	13,3 %	8,3 %	6,7 %	1,7 %	8,3 %
14.	Padeda organizuoti renginius	21,7 %	40,0 %	18,3 %	3,3 %	8,3 %	8,3 %
15.	Padeda renginių metu	31,7 %	50,0 %	5,0 %	5,0 %	3,3 %	1,7 %
16.	Padeda išvykų metu	43,3 %	18,3 %	18,3 %	8,3 %	1,7 %	10,0 %
17.	Informuoja tėvus apie mokinio	8,3 %	15,0 %	28,3 %	35,0 %	3,3 %	10,0 %

	pasiekimus, pažangą ir elgesį, savijautą						
--	--	--	--	--	--	--	--

Dauguma mokytojų padėjėjų (žr. 14 lent.) ir mokytojų (žr. 15 lent.) teigia, jog mokytojų padėjėjai dažnai ugdo mokinių socialinius įgūdžius, padeda orientuotis ir judėti aplinkoje, prižiūri mokinius pertraukų metu, budi per pertraukas, padeda pasirūpinti mokinių asmens higiena, padeda pavalgyti, padeda nusirengti, apsirengti, padeda išlipti ir įlipti iš/į transporto priemonės, padeda susitvarkyti daiktus, pataria mokiniams dėl elgesio koregavimo, pataria mokiniams dėl elgesio koregavimo, sprendžia mokinių konfliktus, prižiūri mokinius po pamokų, tvarko klase, padeda organizuoti renginius, padeda renginių bei išvykų metu. Tiek mokytojai, tiek mokytojų padėjėjai teigia, jog mokytojų padėjėjai retai informuoja tėvus apie mokinio pasiekimus, pažangą, elgesį ir savijautą.

Atvirų klausimų analizėje kai kurie mokytojų padėjėjai parašė papildomas veiklas, kurias atlieka ne pamokų metu. Po vieną mokytojo padėjėją parašė, kad bendradarbiauja su mokytoju, dalyvauja renginiuose, tvarko aplinką, padeda mokytojui gaminti vaizdo priemones. Po tris mokytojų padėjėjus pažymėjo, jog padeda mokiniams orientuotis aplinkoje bei dengia valgykloje stalus, atneša mokiniams pietus į klases, padeda pavalgyti. 11 mokytojų padėjėjų teigia, kad svarbiausia jų veikla - padėti mokiniams ir mokytojui pamokų ir pertraukų metu. Vienas mokytojo padėjėjas pažymėjo, kad kiekvienas turėtų sutvarkyti darbo vietą.

Atvirų klausimų analizėje 7 mokytojai parašė, jog mokytojų padėjėjai ne pamokų metu padeda mokiniams pavalgyti. 4 mokytojai teigia, jog mokytojų padėjėjai padeda vaikams susitvarkyti higieną. 3 mokytojai paminėjo, jog mokytojų padėjėjai ne pamokų metu bendradarbiauja su mokyklos personalu, kolegomis ar tėvais. Tik keletą mokytojų pastebėjo gilesnius mokytojų padėjėjų veiklos niuansus: žaidžia, piešia, padeda popamokinėje veikloje, padeda daryti metodines priemones, padeda ruošti renginiams, sutvarko priemones, palydi į procedūras. 24 mokytojai teigia, jog mokytojo padėjėjas turėtų padėti mokytojui ir mokiniams pamokų ir pertraukų metu. 7 mokytojai mano, jog mokytojo padėjėjas ne pamokų metu turi ugdyti socialinius įgūdžius, 5 mokytojai pažymėjo, kad labai svarbu prižiūrėti ir rūpintis mokiniams. 2 mokytojai pageidautų dažnesnio bendradarbiavimo, o po vieną mokytoją nurodė, kad mokytojo padėjėjas turėtų lydėti mokinius į valgyklą bei padėtų orientuotis aplinkoje. Vienas mokytojas pageidautų, jog higiena, savitvarka bei valgymu pasirūpintų kitas žmogus (sanitaras, slaugytojas ar pan.)

2.3.3. Mokytojų ir mokytojų padėjėjų nuomonė apie mokytojo padėjėją, jo žinias ir rengimą

Tyrimu buvo siekta išsiaiškinti, kokių kompetencijų reikia mokytojo padėjėjui, nes tai liečia ne tik mokinių socialinių gebėjimų ugdymą, bet ir ugdymąsi paminėje veikloje.

2 pav. Respondentų pritarimas mokytojo padėjėjo reikalingumui, %

Net 95% mokytojų teigia, kad klasėje mokytojo padėjėjas yra reikalingas (žr. 2 pav.). Atvirų klausimų analizėje 47 mokytojai pažymėjo, kad mokytojo padėjėjas padeda ugdyti bei jiems talkina. 4 mokytojai nurodė, jog padeda palaikyti tvarką, 3 respondentai teigia, kad padeda per pertraukas, o 1 – jog ugdo socialinius įgūdžius. 27 mokytojai mano, jog mokyklos bendruomenės požiūris į mokytojo padėjėjo darbą yra teigiamas, 13 respondentų parašė, kad darbas nepakankamai įvertintas, o 3 mokytojai teigia, kad bendruomenės požiūris yra neigiamas.

Gebėjimai ir žinios, reikalingi mokytojo padėjėjo darbe, %

16 lentelė

Eil. Nr.	Gebėjimai ir žinios	Būtinai reikalingi	Reikalingi pagrindai	Šiek tiek reikalingi	Labai mažai	Nereikia	Nepateikė atsakymo
1.	Gestų kalba	2,4 %	12,2 %	24,4 %	7,3 %	29,3 %	24,4 %
2.	Brailio raštas	2,4 %	9,8 %	4,9 %	17,1 %	41,5 %	24,4 %
3.	Užsienio kalba	4,9 %	19,5 %	4,9 %	7,3 %	41,5 %	22,0 %
4.	Darbas su kompensacine technika	22,0 %	26,8 %	9,8 %	2,4 %	14,6 %	24,4 %
5.	Darbas kompiuteriu	26,8 %	34,1 %	7,3 %	7,3 %	2,4 %	22,0 %
6.	Psichologinės žinios	56,1 %	14,6 %	7,3 %	2,4 %	2,4 %	17,1 %
7.	Medicininės žinios	34,1 %	36,6 %	9,8 %	-	2,4 %	17,1 %
8.	Specialios pedagoginės žinios	56,1 %	14,6 %	9,8 %	2,4 %	2,4 %	14,6 %

Mokytojų nuomonė apie gebėjimų ir žinių mokytojo padėjėjo darbe reikalingumą,%

17 lentelė

Eil. Nr.	Gebėjimai ir žinios	Būtinai reikalingi	Reikalingi pagrindai	Šiek tiek reikalingi	Labai mažai	Nereikia	Nepateikė atsakymo
1.	Gestų kalba	1,7 %	40,0 %	13,3 %	13,3 %	11,7 %	20,0 %
2.	Brailio raštas	3,3 %	38,3 %	3,3 %	16,7 %	20,0 %	18,3 %
3.	Užsienio kalba	5,0 %	18,3 %	10,0 %	13,3 %	31,7 %	21,7 %
4.	Darbas su kompensacine technika	33,3 %	43,3 %	6,7 %	-	5,0 %	11,7 %
5.	Darbas kompiuteriu	23,3 %	46,7 %	10,0 %	6,7 %	1,7 %	11,7 %
6.	Psichologinės žinios	65,0 %	21,7 %	3,3 %	-	-	10,0 %
7.	Medicininės žinios	56,7 %	21,7 %	10,0 %	-	1,7 %	10,0 %
8.	Specialios pedagoginės žinios	70,0 %	18,3 %	3,3 %	-	-	8,3 %

Beveik pusė mokytojų padėjėjų (žr. 16 lent.) ir mokytojų (žr. 17 lent.) teigia, jog gestų kalbą reikėtų tik šiek tiek mokėti. 41,5% mokytojų padėjėjų teigia, kad brailio raštas ir užsienio kalba nereikalinga. 41,6% mokytojų išsakė nuomonę, jog brailio raštas mokytojų padėjėjams reikalingas, o užsienio kalba, 31,7% mokytojų teigimu, nereikalinga. Dauguma mokytojų ir mokytojų padėjėjų teigia, kad darbas su kompensacine technika bei kompiuterinis raštingumas bei psichologinės, medicininės ir specialios pedagoginės žinios būtinai reikalingos.

Mokytojų padėjėjai atvirų klausimų analizėje pareiškė nuomonę, jog reikalingos šios žinios ir gebėjimai: 4 mokytojų padėjėjai mano, kad reikėtų kursų, 3 jaučia darbo patirties ar pasitikėjimo savo jėgomis stoką. 2 respondentai mano, kad daugiau reikėtų mokymo priemonių. Mokytojų siūlomos žinios ir gebėjimai, reikalingos mokytojų padėjėjams: 5 mokytojai teigia, kad mokytojų padėjėjai nesugeba įsijausti į kito padėtį, tiesiogiai suprasti kito jausmų. 4 mokytojai pažymėjo, kad reikalingos specialiosios pedagogikos žinios, o vienas respondentas teigia, kad mokytojų padėjėjams trūksta gebėjimo bendrauti, bendradarbiauti.

Mokytojų padėjėjai atvirų klausimų analizėje išreiškė nuomonę apie išsilavinimą. Dauguma (14) mokytojų padėjėjų teigia, kad reikalingos papildomos žinios: kursai, seminarai. 8 apklaustieji mano, kad vidurinio išsilavinimo pakanka. 7 respondentai teigia, kad vidurinio išsilavinimo nepakanka, o 3 mokytojų padėjėjai mano, kad reikalingas aukštesnysis ar aukštasis išsilavinimas.

Dauguma (27) mokytojų teigia, kad vidurinio išsilavinimo mokytojų padėjėjams nepakanka. Reikalingas aukštesnis išsilavinimas. 23 apklaustieji teigia, kad reikalingos papildomos

žinios: kursai, seminarai. 15 mokytojų mano, kad vidurinio išsilavinimo pakanka, o 2 mokytojai pažymėjo, kad reikalinga patirtis.

Apibendrinant tyrimo rezultatus galima teigti, jog mokytojo padėjėjas visą savo darbo laiką praleidžia su specialiujų ugdymosi poreikių turinčiais mokiniais. Jis dalyvauja visose pamokinėse ir nepamokinėse ugdymo veiklose, o pertraukų metu lavina mokinių socialinius, asmeninius higienius įgūdžius ir padeda judėti aplinkoje. Iš gautų anketinių duomenų matyti, kad dalis mokytojų padėjėjų budi mokyklose pertraukų metu ir prižiūri vaikus po pamokų. Todėl mokytojų padėjėjams iškyla sunkumų: jiems nebelieka laiko bendradarbiauti su mokytojais, klasių auklėtojais, socialiniais pedagogais ar psichologais. Dauguma mokytojų padėjėjų skundžiasi, kad jų darbas yra nuvertinamas ir per menkai apmokamas. Kadangi mokytojų padėjėjų specialybė Lietuvoje nėra rengiama, dauguma mokytojų padėjėjų pageidautų kursų ar seminarų, padedančių kelti savo darbinę kvalifikaciją bei įgyti reikiamų žinių apie specialiuosius ugdymosi poreikius.

Išvados

Išanalizavus tyrimo duomenis apie mokytojo padėjėjo vaidmenį, tenkinant mokinių specialiuosius ugdymosi poreikius, suformuluotos tokios išvados:

1. Remiantis moksline literatūra ir teisiniais dokumentais išsiaiškinta, kad mokytojų padėjėjai teikia pagalbą pamokinėje, nepamokinėje, bei užklasinėje veiklose.
2. Padeda atlikti su ugdymusi susijusias veiklas, o nepamokinės veiklos metu padeda atlikti su savitvarka, maitinimusi ir ugdymusi susijusias veiklas. Nepamokinės veiklos metu padeda ne tik orientuotis ir judėti aplinkoje, bet ir apsitarnauti, pavalgyti, pasirūpinti asmens higiena. Pamokinės veiklos metu paaiškina mokytojo skirtas užduotis ir padeda jas atlikti, padeda perskaityti, esant būtinybei perskaito mokymui skirtus tekstus, padeda užsirašyti ar užrašo mokymosi medžiagą, padeda naudotis ugdymui skirta kompensacine technika ir mokymosi priemonėmis, vykdo mokytojų nurodymus, pateikdamas pritaikytą mokomąją medžiagą, reikalingą specialiųjų poreikių mokiniams.
3. Remiantis empirinio tyrimo rezultatais nustatyta, kad mokytojams reikalinga mokytojo padėjėjo pagalba pamokų ir pertraukų metu. Mokytojų padėjėjai padeda mokytojams ugdyti specialiųjų poreikių turinčių mokinių socialinius, bendravimo, elgesio įgūdžius, tačiau mokytojai pageidauja, kad mokytojo padėjėjai prižiūrėtų, patartų, rūpintųsi ir globotų specialiųjų poreikių turinčius mokinius ir nepamokinėje, bei užklasinėje veikloje. Kai kurie mokytojai pageidautų produktyvesnio bendradarbiavimo. Jie norėtų konkretnes pagalbos (paruošti užduotis) pamokinėje veikloje. Mokytojai atsakydami į klausimą apie mokytojų padėjėjų veiklas, akcentuoja, kad jie konsultuoja, informuoja, globoja, užtaria, prižiūri bei slaugo mokinius. Kiti priduria, kad, mokytojo padėjėjas padeda susitvarkyti daiktus ar aplinką, lavina savitvarkos bei higieninius įgūdžius.
4. Išanalizavus mokytojų ir mokytojų padėjėjų nuomonę dėl mokytojo padėjėjo rengimo ir galimo mokytojo padėjėjo vaidmens, išryškėjo jog mokytojų padėjėjams reikalingos papildomos žinios ir specifinis parengimas. Daugumos mokytojų nuomone, mokytojų padėjėjams vidurinio išsilavinimo nepakanka. Mokytojų padėjėjams trūksta darbo su kompensacine technika įgūdžių, kompiuterinio raštingumo, psichologinių, medicininių ir specialiųjų pedagoginių žinių. Šiems teiginiams pritaria ir mokytojų padėjėjai, jie patvirtina, kad ypač reikalingos psichologijos ir specialiosios pedagogikos žinios.

Literatūra

1. Abromaitienė, L., Kaušpėdienė R. (2009). Mokytojo padėjėjo veikla pedagogų bendruomenėje. *Socialinis ugdymas*, 9 (20), 48-54.
2. Ališauskas, A., (2004). Specialiųjų ugdymo(si) poreikių turinčio vaiko psichologinė savijauta bendrojo ugdymo klasėje. *Ugdymo psichologija*.
3. Ališauskienė, S., Ališauskas, A., Melienė, R., Šapelytė, O., Miltenienė, L., Gerulaitis, D. (2007) *Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis*. Tyrimo ataskaita: ŠMM, ŠU, 131-142.
4. Bacys, V. ir kt. (red.). (2010). *Lietuvos švietimas. Tik faktai*. Metinis pranešimas. Vilnius UAB „Sapnų sala“.
5. Bitinas, B. (2004). *Hodegetika*. Auklėjimo teorija ir technologija. Vilnius: Kronta.
6. Čiužas, R. (2007). Mokytojo ir mokinio vaidmenų kaita edukacinės paradigmos virsmo sąlygomis. *Pedagogika*, (87),64-70.
7. Dudzinskienė R., Kalesnikienė D., Paurienė L. Ūilinskienė I. (2010). *Inovatyvių mokymo(si) metodų ir IKT taikymas*. II knyga. Vilnius: UAB „Sapnų sala“.
8. East, V., Evans L. (2008) Vienu žvilgsniu. *Vidutiniai mokymosi sunkumai* (p.92). Praktinis vaiko specialiųjų poreikių tenkinimo vadovas. Vilnius: Tyto alba.
9. Galkienė A. (2001). *Keli integruoto ugdymo aspektai*. Metodinių straipsnių rinkinys. Utena: UAB „Utenos Indra“.
10. Galkienė, A. (2002). Pedagogo asmenybės kūrybiškumo ir funkcinio ugdymo santykis. *Specialusis ugdymas*, 2 (7), 53 – 59.
11. Galkienė, A. (2003). Pedagoginė sąveika integruoto ugdymo sąlygomis. Monografija. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
12. Galkienė, A. (2005). Heterogeninių grupių didaktika: specialieji poreikiai bendrojo lavinimo mokykloje. Šiauliai: VŠĮ Šiaulių universiteto leidykla.
13. Gudonis (1996) Gudonis V. *Požiūrio svarba integruoto mokymo sąlygomis. Vaikų, turinčių specialiųjų mokymosi poreikių, ir suaugusiųjų neįgaliųjų asmenų socializacija*: konferencijos pranešimų medžiaga.
14. Hallahan, D.P., Kauffman, J. M. (2003). Ypatingieji mokiniai. *Specialiojo ugdymo įvadas*. Vilnius: Alma littera.
15. Kaffemanienė, I. (2006). *Negalės ir socialinės gerovės tyrimų metodologiniai aspektai*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.
16. Kardelis, K. (2002). *Mokslinių tyrimų metodologija ir metodai*. Kaunas: Judex.

- 17.Kardelienė, L. Kardelis, K. Apulskytė, J. (2003) Kalbinės kompetencijos didaktika profesinės etikos aspektu. *Specialusis ugdymas*. 2(9),120-129.
- 18.Kyriazopoulou, M. ir Weber, H. (red).(2009) *Rodiklių parengimas – inkliuzinio švietimo plėtrai Europoje vertinti*, Europos specialiojo ugdymo plėtros agentūra.
<http://www.european-agency.org/publications/ereports/development-of-a-set-of-indicators-for-inclusive-education-in-europe/indicators-LT.pdf> (žiūrėta 2013-12-14).
- 19.Lepaitė, D., Kliminskas, R.(2003) Bendrųjų kompetencijų plėtojimo situacijos tyrimo metodologija ir jos taikymas Panevėžio suaugusiųjų mokymo centro atveju. *Socialiniai mokslai*. 2003. Nr.2 (39, 82-91).
- 20.Lietuvos Respublikos Švietimo įstatymas. Valstybės žinios, 2011-03-31, Nr. 38-1804.
- 21.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl finansinės paramos mokytojo padėjėjo ir/ar specialiojo pedagogo etatų steigimui 2006 metų rugsėjo-gruodžio mėnesiais savivaldybių bendrojo lavinimo mokyklose aprašo patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2006.08.08, Nr.: 87, Publ. Nr.: 3422.
- 22.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, ugdymo organizavimo tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2011-10-11, Nr. 122-5771.
- 23.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo“ Valstybės žinios, 2005-01-13, Nr. 5-129.
- 24.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „Dėl profesinio rengimo standartų patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2008-07-05, Nr.: 76 -3033; Nr.: 76 -3033.
- 25.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl specialiojo ugdymo plėtros programos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2009-09-14, Nr. 110-4699.
- 26.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas. „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ Valstybės žinios, 2011, Nr.: 92 -4395
- 27.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Specialiojo ugdymo plėtros programos patvirtinimo“. Valstybės žinios, 2009 – 09 - 03, Nr.: 110 -4699.
- 28.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl specialiosios pagalbos teikimo mokyklose (išskyrus aukštąsias mokyklas) tvarkos aprašo patvirtinimo“. Valstybės žinios 2011 – 07 – 08, Nr. 38-1804.
- 29.Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Švietimo ir Mokslo Ministro 2011 m. liepos 8d. įsakymo Nr. V-1228 „Dėl specialiosios pedagoginės pagalbos teikimo tvarkos aprašo patvirtinimo“ pakeitimo“. Valstybės žinios, 2013-05-11, Nr. 49-2453.

30. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Švietimo ir mokslo ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymo NR. ISAK-2092 „*Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo*“ pakeitimo. Valstybės žinios, 2005-02-22, Nr. 25-825.
31. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro įsakymas „Dėl Švietimo ir Mokslo Ministro 2004 m. gruodžio 30 d. įsakymo NR. ISAK-2092 „*Dėl mokytojo padėjėjo pavyzdinio pareigybės aprašymo*“ pakeitimo. Valstybės žinios, 2006-12-05, Nr. 132-5015.
32. Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro, Lietuvos Respublikos Sveikatos apsaugos ministro ir Lietuvos Respublikos Socialinės apsaugos ir darbo ministro įsakymas „*Dėl mokinių, turinčių specialiųjų ugdymosi poreikių, grupių nustatymo ir jų specialiųjų ugdymosi poreikių skirstymo į lygius tvarkos aprašo patvirtinimo*“ Valstybės žinios, 2011-07-21, Nr. 93-4428.
33. 2002 m. Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintas projektas „*Mokytojo padėjėjo, skaitovo, palydovo, gestų kalbos vertėjo paslaugų teikimo specialiųjų poreikių asmenims švietimo ir mokslo įstaigose Tvarka*“.
34. Meijer, C.J.W. (2005). *Inkliuzinis ugdymas ir veikla klasėje vidurinėje mokykloje*: Ataskaitos santrauka.
http://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:DdkweJXcOkJ:https://www.european-agency.org/publications/ereports/inclusive-education-and-classroom-practice-in-secondary-education/iecp_secondary_lt.pdf+education/iecp_secondary_lt.pdf+&cd=1&hl=lt&ct=clnk&gl=lt
(žiūrėta 2013-12-14).
35. Miltenienė, L. (2004) Pedagogų nuostatos į specialųjį ugdymą ir ugdymo dalyvių bendradarbiavimą: struktūros ir raiškos ypatumai. *Specialusis ugdymas*, Nr. 2 (11), 151-165.
36. Mokytojo padėjėjo rengimo standartas (2008), patvirtintas Lietuvos Respublikos Švietimo ir mokslo ministro ir Lietuvos Respublikos socialinės apsaugos ir darbo ministro 2008 m. birželio 26 d. įsakymu Nr. ISAK-1872/A1-209 „*Dėl profesinio rengimo standartų patvirtinimo*“. Valstybės žinios, 2008-07-05, Nr. 76-3033.
37. Monkevičienė, O. ir kt. (2009). *Ikimokyklinio, priešmokyklinio ugdymo turinio ir jo įgyvendinimo kokybės analizė*. Ataskaita.
38. Rudienė, A., Saylik, A., Skripkienė, R. (2010). *Inovatyvių mokymo(si) metodų ir IKT taikymas*. II knyga. Vilnius: UAB „Sapnų sala“.
39. Ruškus, J. ir kt. (2004). *Ugdymo turinys kaip specialiųjų poreikių vaikų socialinio ir edukacinio dalyvavimo prielaida: tyrimo duomenys*. Švietimo ir mokslo ministerija. Šiaulių universitetas
40. Stulpinas, T. (2004). *Bendrojo ir specialiojo ugdymo principas*. Šiauliai: Šiaulių universiteto leidykla.

- 41.Šorienė, N. (2009, rugsėjis Nr. 4 (32)) *Psichologinės, specialiosios pedagoginės ir specialiosios pagalbos bendrojo lavinimo mokyklų mokiniams lygis. Švietimo problemos analizė*. Vilnius: UAB „Sapnų sala“.
- 42.Watkins, A. (red.).(2009) *Raktiniai inkliuzinio švietimo kokybės plėtros principai: Rekomendacijos politikams*.
http://www.smm.lt/uploads/lawacts/docs/467_534e274ed11e22a2a71f0a071bbbd8f8.pdf (žiūrėta 2013 12 14).
- 43.Vilkėlienė, A. (2004). *Pedagogo padėjėjo veikla: socializacijos aspektai*. Pedagogika.
44. <http://www.biblioteka.vpu.lt/pedagogika/PDF/2004/70/vilkiene.pdf>.(žiūrėta 2013-03-22).
- 45.Calander, F.(2000) *From the pedagogue of recreation to teacher's assistant*. Scandinavian Journal of Educational Research..-Voll. 44, 2000,(p. 207- 224).
- 46.Klingner J. K., Vaughn S. (2002) The changing roles and responsibilities of an LD specialist. *Learning Disability Quarterly*.
- 47.Rose R. (2003). The inclusion of students with special educational needs: moving from theories and perspectives to pragmatics and pedagogy. *Specialusis ugdymas* Nr. 2(9): 98-106.
- 48.Takala M. (2007). *The work of classroom assistant in special and mainstream education in Finland*. *British Journal of Special Education*. Volume 34, Nr. 1:50-57.

Jolanta Augustinavičienė

TEACHER ASSISTANT ROLE BY MEETING SPECIAL EDUCATIONAL REQUIREMENTS

Bachelor's work

Summary

This bachelor work analysis teacher assistant role by meeting special educational requirements. 41 assistants and 60 teachers working with pupils having special educational needs has participated in this research.

According to the scientific literature and legal documents revealed the role of the classroom teacher assistant, and extracurricular activities. The questionnaire has showed what kind of help teachers usually need from their assistants and what they get in the reality. Teachers and assistants opinion has been disclosed on the matter of education which is needed for their roles.

The empirical study revealed the role of teacher assistants: most assistants educates students, consults, advises, mediates and organizes various activities, patronages, intercedes, helps managing things, environment, helps with hygiene, nursing and supervision.

In addition to above mentioned, the empirical study revealed teachers expectations: teacher assistants at school helps pupils with tasks during lessons, needs to have skills to prepare methodological tools, ability to develop their social skills and help looking after themselves. Almost all respondents said that the main role of the assistant - is being a helper. Both assistants and teachers said that in order to satisfy the needs of the quality of such pupils, assistant needs special additional education and background in psychology.

Teacher assistants experiences lack of teamwork skills and knowledge, they feel undervalued and unequal members of the team. They think they have too many responsibilities. Tight cooperation and teamwork is the cornerstone in educating pupils having special needs. This must be prioritized going forward.